

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1954

*Ἀγαπητοὶ Ἑταῖροι,
Κυρίες καὶ Κύριοι,*

Ἠλπίσαμεν πέρυσιν, ὅτι ἡ ἐφετινὴ λογοδοσία θὰ ἐγίνετο εἰς τὸ νέον μέγαρον τῆς Ἑταιρείας. Δυστυχῶς ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἐκείνη ἀπεδείχθη φρούδη· διότι ναὶ μὲν τὸ καλλιμάρμαρον νέον κτήριο ἐπερατώθη ὀλοσχερῶς ἑξωτερικῶς, ὡς θὰ ἀντελήφθητε διερχόμενοι πρὸ αὐτοῦ, πλὴν ὅμως ἐσωτερικῶς ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν διαλέξεων του θὰ εἶναι μετ' ὀλίγους μόνον μῆνας ἐτοίμη. Τούτου ἕνεκα συνεκαλέσαμεν ὑμᾶς καὶ πάλιν ἐνταῦθα, ἐπινεύσει τοῦ φιλαρχαίου πρυτάνεως κ. Θρ. Βλησίδη, πρὸς τὸν ὅποιον τὸ Συμβούλιον ἐκφράζει καὶ ἐντεῦθεν θερμοτάτας τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τῆς Πανεπιστημιακῆς ταύτης αἰθούσης.

Τῆς ἐκθέσεως τῶν πεπραγμένων θὰ προτάξωμεν καὶ ἐφέτος, κατὰ καθῆκον ἱερόν, μνημόσυνον σπονδὴν πρὸς τοὺς ἐκλιπόντας ξένους καὶ Ἑλληνας ἐταίρους, οἵτινες συνεδέθησαν μεθ' ἡμῶν διὰ κοινῆς ἐργασίας ἢ διὰ τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ αὐτοῦ εὐγενοῦς ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ.

Ἐκ τῶν ξένων ἐπιτίμων ἐταίρων τῆς ἀπώλεσεν ἡ Ἑται-

ρεία ἐφέτος τὸν ἐπιφανέστατον ἱστορικὸν τῆς τέχνης, ἄλλοτε καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη διευθυντὴν τοῦ ἐν Ρώμῃ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, Ludwig Curtius.

Σπουδαιότατη ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, μάλιστα δὲ τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς, εἰς τὸ πεδίον τῶν ὁποίων ἀνεδείχθη αὐθεντία. Μὲ χαλκέντερον φιλοπονίαν συνέταξεν ὁ Curtius πολυαρίθμους μελέτας, τὰς ὁποίας διακρίνει μεγάλη δξύνοια καὶ θαυμαστὴ πολυμάθεια καὶ ἀκριβολογία.

Πλὴν δὲ τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς του δράσεως ὑπῆρξεν ὁ Curtius καὶ ἔνθερος ὑποστηρικτὴς τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς ἐνώσεως καὶ ἄλλων παρομοίων κινήσεων ὑπὲρ τῆς Ἐνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Δυτικοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Ἄξια τέλος πάσης τιμῆς ὑπῆρξεν ἡ στάσις του κατὰ τε τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ μετ' αὐτόν.

Ὁ Sir John Myres, μέλος τῆς Βρετανικῆς Ἀκαδημίας καὶ καθηγητῆς τῶν Πανεπιστημίων τοῦ Liverpool καὶ τοῦ Oxford, ἀπέθανε πλήρης τιμῶν εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν. Κύριον πεδίον δράσεως τοῦ καλοκάρδου πρεσβύτου ὑπῆρξεν ἡ ἐλληνικωτάτη Κύπρος, μὲ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν τῆς ὁποίας ὡς καὶ μὲ τὴν κλασσικὴν ἱστορίαν καὶ τέχνην τῆς ἠσχολήθη ἀπὸ τοῦ 1894. Οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον ἐπέδειξεν ὁ Myres καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐλληνικὴν μεγαλόνησον, τὴν Κρήτην, ὡς μαρτυρεῖ ὁ τὸ 1952 δημοσιευθεὶς καὶ τόσον ἀναμενόμενος 2ος τόμος τῶν *Scripta Minoa*, τὸν πρῶτον τόμον τῶν ὁποίων εἶχε γράψει, ὡς γνωστόν, ὁ στενὸς τοῦ Myres φίλος, Sir Arthur Evans. Ἀλλὰ καὶ γενικωτέρων περὶ τῶν Ἑλλήνων πονημάτων ὑπῆρξε συγγραφεὺς ὁ εὐρυμαθέστατος καὶ ἐγκυκλοπαιδικώτατος Myres. Τεσσαράκοντα ὄλων ἐτῶν σπουδῆς καὶ δημιουργικῆς σκέψεως καρποὶ του εἶναι πλὴν ἄλλων τὸ περὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βιβλίον του, ὡς καὶ τὸ ποῖοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ ἐσχά-

τως ἐκδοθεῖσα Γεωγραφικὴ Ἱστορία του τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐτίμησε τὸν ἄνδρα διὰ τοῦ Ταξιάρχου Γεωργίου τοῦ Α΄ οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιστήμην του ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερε κατὰ τὸν Α΄ παγκόσμιον πόλεμον, τοῦ ὁποίου, καίπερ ὑπερπεντηκοντούτης, ἐνεργῶς μετέσχεν ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς τοῦ Βρεττανικοῦ ναυτικοῦ.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ὁ μεταστάς ὑπῆρξεν ἐπίτιμος ἐταῖρος, θὰ διατηρήσῃ ζωηροτάτην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐξαιρέτου καὶ φιλέλληνος ἀνδρός.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον ὀδυνηρὰ ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀπολλωνείου ποτὲ κάλλους Henry Lamar Crosby, διατελέσαντος ἐτησίου μὲν καθηγητοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν κατὰ τὸ ἔτος 1926-27, Διευθυντοῦ δ' αὐτῆς κατὰ τὸ ἔτος 1938-39. Ὅπως ὁ Myres οὕτω καὶ ὁ Crosby διεπνέετο ὑπὸ θεομῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων, δι' ὃ καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ Ταξιάρχου Γεωργίου τοῦ Α΄. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων τοῦ Crosby ἰδιαιτέρου λόγου ἀξία εἶναι ἡ ἔκδοσις καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασις Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐταίρων μετ' ἀληθοῦς θλίψεως ἐν τοῖς πρώτοις ἀναφέρομεν τὸν ἐπὶ μακρὸν διατελέσαντα Σύμβουλον τῆς Ἑταιρείας διαπρεπῆ καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸν Θεόφιλον Βορέαν.

Ἀφορηθεὶς ἀπὸ στερεῆς φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐρεύνης ἐμνήθη ὁ Βορέας ἐν Γερμανίᾳ τὴν φιλοσοφίαν, μαθητὴς γενόμενος καὶ μεταλαβὼν τοῦ πυρὸς τοῦ μεγάλου τῆς φιλοσοφίας ἱεροφάντου Wundt. Ἐπανελθὼν δ' εἶτα εἰς τὴν γενέτειραν εἰσήγαγε πρῶτος τὴν ἀκριβολογίαν καὶ ἐπιστημονικότητα εἰς τὸ μάθημα τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας, ὅπερ ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τοῦ 1912. Ἰδρύσας μετὰ ταῦτα τὸ Ψυχολογικὸν Ἐργαστήριον ἀπέδειξεν ὁ Βορέας πολύτιμον συγγραφικὴν καὶ

ἐρευνητικῶν δρᾶσιν, ἧς τρανὰ δείγματα πρόκεινται τὰ τρία μνημειώδη συστηματικὰ ἔργα του: ἡ Ψυχολογία, ἡ Λογικὴ καὶ ἡ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν.

«Ἦὺς τε μέγας τε» ὁ Βορέας ἦτο προικισμένος καὶ μὲ ἐξαιρετικὴν δύναμιν μνημονικοῦ, μὲ διαύγειαν κρίσεως καὶ φαντασίαν ἱκανὴν νὰ πλάσῃ ὑψηλὰ πνευματικὰ νοήματα. Ἐπέδρασε τούτων ἔνεκα τὰ μέγιστα παρ' ἡμῖν οὐ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῶν συγγραφεῶν του ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς προσωπικότητός του, Ἕλληνες δὲ καὶ ξένοι ἀνεκέρυξαν αὐτὸν ὡς τὸν κορυφαῖον διανοητὴν φιλόσοφον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἄλλ' ὁ Βορέας δὲν ἦτο μόνον βαθὺς μελετητὴς τῶν ψυχικῶν φαινομένων ἦτο προικισμένος καὶ μὲ λεπτὴν ποιητικὴν εὐαισθησίαν, ἧτις διαφαίνεται εἰς 3 τόμους ποιημάτων του ἐπιγραφομένους οἱ Ρυθμοὶ τῶν Ἀθανάτων.

Τοιοῦτου ὑπερέχου ἀνδρὸς καὶ διδασκάλου, ὅστις μεγάλως καὶ διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς ἐνδιαφέρθη, ἕρηνεῖ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὴν ἀπώλειαν.

Ὁ Χαρίτων Χαριτωνίδης, Ἀκαδημαϊκός, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων ἔκλεισεν ἀποτόμως, ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν, ἔνδοξον ἐπιστημονικὸν καὶ διδακτικὸν βίον ἀρρήκτως συνδεδεμένον πρὸς τὴν προαγωγὴν τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι. Πεπροικισμένος μὲ ἀσυνήθη δξύτητα κρίσεως καὶ ὀπλισμένος μὲ ἐδραιωτάτην γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ φιλολογίας ἐγένετο ἄξιος διάδοχος τοῦ διδασκάλου του Κ. Κόντου. Αἱ πολυάριθμοι ἐργασίαι του μάλιστα δ' αἱ διορθώσεις του εἰς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς παρέχουσιν ἀδρότητα δείγματα τῆς γλωσσικῆς καὶ φιλολογικῆς αὐτοῦ ἐρευνητικότητος καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας.

Μεταξὺ τῶν ἐκλιπόντων φιλαρχαίων ἐξέχουσιν θέσιν καταλαμβάνει καὶ ὁ ἀείμνηστος πολιτικὸς ἀνὴρ Ἰωάννης Μακρό-

πουλος, ὅστις καὶ ὡς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ὑπηρέτησε τὴν Πατρίδα. Ἀνὴρ κατ' ἐξοχὴν ἰδεολόγος ὁ Μακρόπουλος ἐπέδειξε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον πεφωτισμένην στοργὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς πᾶν ἀρχαιολογικὸν ζήτημα, ἰδιαίτερος δ' ἐτίμα καὶ ἐπροστάτευε τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὡς ἀπέδειξεν ἡ μέριμνα αὐτοῦ διὰ τὴν ψήφισιν νόμου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζοντο τὰ δικαιώματα τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ τῶν κερδῶν τοῦ λαχείου.

Ὁ θάνατος ἔκλεισε τὴν ζωὴν καὶ τοῦ σεβασμίου ἰσοβίου ἐταίρου ἡμῶν Ἱπποκράτους Καραβία, ὅστις ὡς Πρόεδρος ἰδίᾳ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἔδρασεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη μετ' ἐξαιρετικοῦ ζήλου καὶ ἐνθουσιώδους πίστεως εἰς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος, συνέγραψε δὲ καὶ πολλὰς ἐκλαϊκευτικὰς ἐργασίας συχνάκις ἀπτομένας καὶ ἀρχαιολογικῶν θεμάτων.

Ἐξέλιπον ὡσαύτως κατὰ τὸ 1954 ὁ τακτικὸς ἐταῖρος καθηγητῆς τῆς Ἀνατομίας Γ. Σκλαβοῦνος καὶ ὁ Ἰωάννης Παπαφλέσσας, ἀμφότεροι μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσαντες τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Τῶν Ἑλλήνων νεκρῶν τὴν χορείαν καθιστᾷ πενθιμωτέραν ἐφέτος τὸ βαθὺ τραῦμα τὸ ὁποῖον ὁ θάνατος ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸ τὸ Συμβούλιον ἀρπάσας τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ, ἐπὶ 24 ὅλα ἔτη πρόεδρον Ἀντώνιον Μπενάκη.

Συνενῶν ἐν ἑαυτῷ εὐγένειαν ψυχῆς καὶ ἀπαράμιλλον ἀβρότητα τρόπων, εὐαίσθητον δὲ καὶ συναισθηματικὴν καρδίαν, ἀπέβη νεαρὸς ἤδη ὁ Μπενάκης ἐξαιρετος προστάτης καὶ προβιβαστῆς τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων ἐκδηλώσεων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν γνώμονα τοῦ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Ἕθνους. Συνεχιστῆς τῆς πατροπαραδότου οἰκογενειακῆς φιλοπατρίας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναχθῇ διὰ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πράξεων καὶ τῆς πολυπλεύρου κοινωνικῆς αὐτοῦ δράσεως εἰς ὄντως Ἐθνικὸν Εὐεργέτην.

Ὁλον αὐτοῦ τὸν βίον πράγματι ἀφιέρωσεν ὁ Μπενάκης εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἔργων ἀφορώντων εἰς τὸ γενικὸν καλὸν τοῦ τόπου, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης. Ἡ δὲ πατριωτικὴ του ἰδεολογία εὔρεε κατ' ἐξοχὴν τὴν πραγμάτωσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀνυπολογίστου ἀξίας συγκρότησιν καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος προσφορὰν τοῦ δμωνύμου μουσείου, τοῦ ὁποίου τὸ πολύτιμον περιεχόμενον εἰς ἔργα ἀρχαίας, βυζαντινῆς καὶ μουσουλμανικῆς τέχνης, εἰς κειμήλια καὶ ἐνθύμια τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21 καὶ ἰδιά εἰς ἀντικείμενα τῆς Ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης αὐτοπροσώπως ὄχι μόνον συνέλεξεν ἀλλὰ καὶ ἐπεμελήθη νὰ κατατάξῃ καὶ καλαισθητῶς ἐκθέσῃ.

Ὁ Ἀντώνιος Μπενάκης ὑπῆρξε γνήσιος ἐκπρόσωπος τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἀλλ' ἐμποτισμένων μὲ ὑψηλὰ ἰδεώδη ἀνδρῶν τῆς παλαιότερας γενεᾶς. Ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἀρχοντικὰς ἐκείνας φυσιογνωμίας, αἱ ὁποῖαι τόσον σπανίζουσι σήμερον.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἣτις ηὔτυχθη νὰ τὸν ἔχη ἐπὶ μακρὸν Πρόεδρον, αἰσθάνεται βαθυτάτα τὴν ὀδυνηρὰν ἀπώλειάν του καὶ μετ' εἰλικρινοῦς πόθου ἀναπολεῖ τὴν εὐγενεστάτην του ὑπαρξιν.

Καὶ ἤδη ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ὅπερ κατὰ τὸ 1954 ὑπῆρξε λίαν ἔντονον καὶ πλούσιον εἰς εὐρήματα.

1. Ἀθῆναι. Διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀκροπόλεως κ. Μηλιάδου συνεχίσθη ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ παρὰ τὸν Ἴλισον ἱεροῦ τοῦ Παγκράτους, ὅπερ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐφέτος πλὴν τοῦ καθ'αυτὸ ἱεροῦ ἀπεκαλύφθησαν καὶ λείψανα οἰκιῶν τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐντειχισμένα νέα ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσαι εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Παγκράτους.

Μεταξὺ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἄξια ἰδιαιτέρου λόγου εἶναι δύο, ἐπειδὴ παρίσταται εἰς αὐτὰ κεφαλὴ προβάλλουσα ἐκ τῆς

γῆς, ἣτις ἀποδεικνύει τὴν χθονίαν φύσιν τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ λατρευομένου ἥρωος Παγκράτους, ὅστις ἄλλωστε ρητῶς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων κεχαραγμένην ἐπιγραφὴν, ἣτις λέγει *Πείθων εὐχὴν Παγκράτει*. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἄλλα ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα ἀναφέρεται Ἡρακλῆς Παγκράτης, καὶ εἰς αὐτὸ δὲ τὸ μνημονευθὲν ἐνεπίγραφον ὁ ἥρωος παρίσταται ὑπὸ μορφὴν Ἡρακλέους μὲ τὴν λεοντῆν καὶ τὸ ρόπαλον, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Παγκράτης θὰ ἦτο μία ὑποκατάστατος μορφὴ Ἡρακλέους, Ἡρακλέους ὅμως χθονίου, πολὺ ἀπέχοντος τοῦ δωρικοῦ παλαιστρίτου, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι τὸ προκείμενον ἱερὸν σχετίζεται πρὸς τὸ Ἡράκλειον τοῦ Κυνοσάργου. Παραπλησία ὑποκατάστατος μορφὴ χθονίου Ἡρακλέους ἦτο καὶ ὁ *Παλαίμων*, ὅστις ἀναφέρεται εἰς ἄλλο ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ὡς συλλατρευόμενος ἥρωος.

Σημαντικὴ προσφορὰ τῆς παριλισίου ἀνασκαφῆς εἶναι ὅτι διὰ τῆς εὐρέσεως ἱεροῦ τοῦ Παγκράτους λύεται ὀριστικῶς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐτυμολογίας τῆς συνοικίας Παγκράτη, περὶ τῆς ὁποίας πολλὰ ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε.

2. Ἐλευσίς. α) *Νεκροταφεῖον*. Τὸ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον παρὰ τὴν ἀπὸ Ἐλευσῖνος πρὸς τὰ Μέγαρα ὁδόν, τὸ ὁποῖον ἀνασκάπτεται ἀπὸ τοῦ 1952 διὰ τοῦ Ἑλληνος καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Washington τοῦ St Louis κ. Γ. Μυλωνᾶ, ἀπεδείχθη πλουσιώτατον εἰς τάφους προϊστορικοὺς καὶ ἱστορικοὺς.

Πέρουσι μία ἰδιαίτερα ὁμὰς προϊστορικῶν τάφων, περικλειομένη ὑπὸ τοίχων, ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τοὺς ἐπτὰ ἀρχηγοὺς τοὺς ἐκστρατεύσαντας ἐναντίον τῶν Θηβῶν, οἵτινες, κατὰ τὸν Πausanίαν, ἐτάφησαν ἔξω τῆς Ἐλευσῖνος παρὰ τὴν πρὸς τὰ Μέγαρα ὁδόν.

Ἐφέτος συνεχιζομένης τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ νεκροταφείου, ἐκ τῶν πολλῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι ἀπεκαλύφθησαν (35 προϊστο-

ρικῶν καὶ 55 τῶν ἱστορικῶν χρόνων) σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Εἶναι ὀλίγοι τάφοι ἐνηλίκων ἐντὸς σαρκοφάγων, κεραμοσκεπῶν κατασκευασμάτων ἢ ἀπλῶν λάκκων καὶ πολλοὶ παιδικοὶ τάφοι κυρίως ἐντὸς ἀγγείων. Ἐκ τῶν τελευταίων αὐτῶν προέρχονται δύο σπουδαιότατοι ἀρχαῖκοι ἀμφορεῖς. Ὁ εἰς εἶναι ὠραῖον δείγμα ἀνατολίζοντος Ἀττικοῦ ρυθμοῦ ὁ δὲ ἄλλος ἔχει μνημειώδεις διαστάσεις (ῥψ. 1.42) καὶ διακόσμησιν ἐκ μυθολογικῶν σκηνῶν, ὅπως ἡ τύφλωσις τοῦ Πολυφήμου καὶ ὁ μῦθος τοῦ Περσέως καὶ τῶν Γοργόνων.

Εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον ἀμφορέα αἱ παραστάσεις ἔχουσιν ἀποδοθῆ με ζωηρότητα καὶ εὐχέρειαν, εἶναι δὲ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μοναδικὸν παράδειγμα ἀμφορέως πρωτοαττικοῦ ρυθμοῦ τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος. Ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργούμεναι ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφαί, ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ταφῆς, δηλαδή τῆς ἀποθέσεως τῶν λειψάνων ἐντὸς ἀμφορέων ἢ ἄλλων πιθοσχημάτων ἀγγείων, ἦτο ἐν συνεχεῖ χρήσει εἰς τὴν Ἐλευσίνα ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων μέχρι καὶ τῶν ρωμαϊκῶν.

Εὐρέθη ἐπίσης ἐντὸς πωρίνου κύβου καὶ χαλκῆ κάλπη τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος με ὑπολείμματα ὄστων καὶ τέφραν νεαροῦ ἀνδρός.

β) *Ἱερὸν τῆς Δήμητρος*. Ἡ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνας ἔρευνα, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται ἀπὸ τοῦ 1952 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἰ. Τραυλοῦ, συνεχίζοντος τὰς παλαιότερας ἀνασκαφὰς τοῦ Φιλίου καὶ τοῦ Κουρουγιώτη, ἔχει ἀποδώσει μέχρι τοῦδε σημαντικὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν τοπογραφικὴν ἐξακριβώσιν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διαμόρφωσιν τοῦ διασήμου ἱεροῦ.

Κατὰ τὴν περυσινήν ἀνασκαφικὴν περίοδον καθωρίσθησαν τὰ πραγματικὰ ὄρια τοῦ ἱεροῦ πρὸς Δ. τῶν Μεγάλων Προπυλαίων διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀποχωρίζοντος τὸ ἱερὸν ἀπὸ τῆς πόλεως τείχους καὶ τῆς ταυτίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ὑπὸ Ἐλευσινιακῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. ἀναφερόμενον «*διατείχισμα*».

Προσετέθη οὕτω ἰκανή περιοχὴ εἰς τὸ Ἱερὸν καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ζωὴ αὐτῆς ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἤδη γνωστὸν καὶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον Ἱερὸν.

Ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε τὸ νέον αὐτὸ τμήμα τοῦ ἱεροῦ παρὰ τὸ «διατείχισμα», ἀνεφάνησαν δὲ πράγματι τοῖχοι μικρῶν οἰκιῶν ὁμοίων πρὸς τὰς κειμένας πρὸς Ἄνατ. τῶν Μεγάλων Προφυλαίων. Ἡ ἀνασκαφὴ προχωρήσασα εἰς βάθος μέχρι τῶν δαπέδων τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἀπέδωσε πολλὰ θραύσματα ἀγγείων καὶ μερικὰ νομίσματα χρονολογούμενα μέχρι τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος, ὅποτε φαίνεται ὅτι ἡ περιοχὴ αὕτη ἐγκατελείφθη.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα, τὸ πρὸς Δ. τῶν Μεγάλων Προφυλαίων, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνασκαφῇ παλαιότερον, ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῶν ξένων πρὸς αὐτὸ ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ἀπετέλει βοηθητικὸν χώρον τοῦ ἱεροῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντοπισθῶσι καὶ νὰ ταυτισθῶσι τὰ οἰκήματα τῶν ἱερέων καὶ τὰ διοικητικὰ κτήρια, τὰ ἀναφερόμενα εἰς ἐπιγραφὴν τοῦ 4ου π. Χ. αἰ. ἦτοι ἡ οἰκία τῆς ἱερείας, τὸ ἐπιστάσιον, τὸ νεωκόριον, τὸ ὀπτάνιον, ἡ κρήνη, ἡ οἰκία τοῦ δαδούχου, τὸ ἐσχαρεῖον καὶ ἡ ἱματιοθήκη. Μεταξὺ τῶν νέων εὐρημάτων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἐφηβικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ 333-332 π. Χ., ἀναφέρουσα μέγαν ἀριθμὸν ὀνομάτων, ὅπως τοῦ ἄρχοντος, τῶν δύο στρατηγῶν, τοῦ σωφρονιστοῦ, τοῦ ταξιάρχου, τῶν 5 λοχαγῶν καὶ 2 διδασκάλων, μετὰ τοὺς ὁποίους ἔπονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐφήβων.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι σημαντικὴ τόσον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐφηβείας, ὅσον καὶ διὰ τὴν προσωπογραφίαν τῆς Ἀττικῆς.

3. Βούλα. Ἄλυκη. Προϊστορικοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι (Ἵστεροελλαδικῆς III περιόδου) ἀνεσκάφησαν ἐφέτος παρὰ τὴν Ἄλυκὴν τῆς Βούλας διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἰ. Παπαδημητρίου, βοηθημένου ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Δ. Θεοχάρη.

Οἱ τάφοι αὐτοὶ εἶναι σημαντικοί, ὡς κείμενοι πλησίον τοῦ

προϊστορικῷ συνοικισμοῦ τοῦ Ἀγ. Κοσμᾶ παρὰ τὴν Γλυφάδαν, καὶ οὐχὶ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, μερικοὶ δ' ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἐντὸς αὐτῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων κτερισμάτων (ἐξ ὧν σπανίζουσιν τὰ μέταλλα) εὐρέθησαν ἀξιόλογα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται μικρὰ πρόχους μετὰ παραστάσεως γυναικὸς ἐν μέσῳ δύο δένδρων.

4. Περαιτή. Ὁ μικρὸς λιμὴν τοῦ Πόρτο-Ράφτη θὰ ἤκμαζε κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ μέγα νεκροταφεῖον τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, τὸ κείμενον εἰς τὸ Β. ἄκρον αὐτοῦ καὶ τὸ ὁποῖον περιέχει ἑκατοντάδας τάφων.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τὴν θέσιν τέρμα εἰς τὴν σύλησιν τῶν τάφων ὑπὸ ἀρχαιοκαπήλων καὶ ἵνα συνεχίσῃ παλαιάν τῆς ἔρευναν, γενομένην διὰ τοῦ ἀειμνήστου Β. Στάη, ἀνέλαβε νέαν ἀνασκαφὴν διὰ τοῦ τέως ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Σπ. Ἰακωβίδη, καθ' ἣν εὐρέθησαν σημαντικὰ κτερίσματα.

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι εἶναι μικροὶ θαλαμοειδεῖς καὶ πλουσιοὶ εἰς ὑστερομυκηναϊκὰ ἰδίως ἀγγεῖα, μὲ ὠραίαν διακόσμησιν ἐξ ὀκταπόδων, πτηνῶν, ἰχθύων κλπ.

Εἰς παιδικοὺς τάφους εὐρέθησαν καὶ πῆλινα εἰδώλια ζώων, καὶ γενικῶς πολλὰ κοσμήματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ὡς π.χ. μαχαιρίδιον μετὰ λαβῆς ἐν σχήματι κεφαλῆς νήσσης. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ Αἰγυπτιακοὶ σαραβαῖοι πέρυσι δὲ καὶ Συροχιτιτικὸς σφραγιδοκύλινδρος, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ παρὰ τὸ Πόρτο-Ράφτη μυκηναϊκὸς αὐτὸς συνοικισμὸς θὰ ἦτο εἰς ζωνηρὰν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ ἐξωτερικὸν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος.

5. Ραφήνα. Ἡ περιοχὴ τῆς Ραφήνας, ἀνασκαπτομένη ἀπὸ διετίας διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Δ. Θεοχάρη, ἀπέδωσε παρὰ τὸν λιμένα αὐτῆς σημαντικὰ προϊστορικὰ λείψανα, ὡς π.χ. δύο τῶν ἀρχαιοτέρων ἐν Εὐρώπῃ χαλκουργικῶν ἐργαστηρίων (2800-2000 π.Χ.) καὶ πλησίον αὐτῶν πρωτοελλαδικὸν συνοικισμὸν. Ἐκ

τῶν γενομένων εὐρημάτων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ Ραφήνα ὑπῆρξε σπουδαῖον κέντρον προῖστορικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἐφέτος ἀνεσκάφη εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν καὶ εἰς τὸ βραχῶδες ἀκρωτήριο τοῦ Ἀσκηταριοῦ προῖστορικὴ ἀκρόπολις πλήρης λειψάνων πρωτοελλαδικοῦ συνοικισμοῦ, ἧτοι πολλὰ μικρὰ οἰκήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται μία οἰκία πρωτοελλαδικῶν χρόνων τοῦ μεγαροειδοῦς τύπου, μὲ τὰ τρία χαρακτηριστικὰ διαμερίσματα τοῦ μεγάρου δηλ. θάλαμον, αἴθουσαν καὶ πρόδομον μὲ ἐστίαν. Ἄλλὰ καὶ μυκηναϊκὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα εὐρέθησαν εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς ἀκροπόλεως.

Πλουσία πρωτοελλαδικὴ κεραμικὴ ἤλθεν ἐπίσης εἰς φῶς. Μεταξὺ τῶν κεραμικῶν εὐρημάτων ἰδιαιτέρου λόγου ἄξιός ἐῖναι κρατῆρ μὲ ἐρυθρὰν γεωμετρικὴν διακόσμησιν, ἐκ τῶν ὠραιότερων πρωτοελλαδικῶν ἀγγείων τὰ ὅποια γνωρίζομεν, ὡς καὶ μία πρόχους γραπτὴ μαρτυροῦσα κυκλαδικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ ἀκρόπολις ἦτο ὠχυρωμένη διὰ τείχους, ἀποτελεῖ δέ, λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς, τὴν πρώτην γνωστὴν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἣτις διετηρήθη ἀμετάβλητος μέχρι τῶν χρόνων μας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σημαντικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν μελέτην αὐτῆς.

Τέλος εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ραφήνας ἀνεκαλύφθησαν λείψανα ἐνὸς ἄλλου νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ καὶ δὴ τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου.

6. Νέα Μάκρη. Ὀλίγον νοτιώτερον, παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Νέας Μάκρης, εὐρέθησαν ἐπίσης, δι' ἀνασκαφῆς τοῦ αὐτοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Θεοχάρη, λείψανα ἐκτεταμένου προῖστορικοῦ συνοικισμοῦ ἀνήκοντος εἰς τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους, παλαιότερους καὶ νεωτέρους.

Τοῦ συνοικισμοῦ τούτου, ἀπὸ μὲν τὴν ἀρχαιοτέραν νεολιθικὴν περίοδον ἔχομεν μόνον λαξευτὰ δάπεδα καλυβῶν, ἀπὸ δὲ τὴν νεωτέραν λείψανα εὐθυγράμμων λιθοκτίστων οἰκημάτων.

Πλουσία κεραμικὴ εὐρέθη καὶ ἐνταῦθα ἐκ χονδροειδῶν,

ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἐκ λεπτοτέρων καὶ καλυτέρας ποιότητος ἀγγείων.

Τὰ ἀγγεῖα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον μονόχρωμα μὲ ἐπιφάνειαν συχνὰ ἐστιλβωμένην. Τὰ συνηθέστερα σχήματα εἶναι ἡμισφαιρικοὶ σκύφοι μελανοί, φέροντες εὐθύγραμμον διακόσμησιν πληρουμένην διὰ λευκῆς ὕλης. Συγγενεύουσιν ὡς πρὸς τοῦτο πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῆς ἀρχαιοτέρας νεολιθικῆς περιόδου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

7. Βραυρών. Ἡμίσειαν ὄραν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Μαροκοπούλου ἀνέσκαψεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχιτέκτονος κ. Εὐστ. Στίκα μεγάλην τρίκλιτον παλαιοχριστιανικὴν βασιλικὴν μετὰ διπλοῦ νάρθηκος πρὸς δυσμὰς καὶ κυκλικῷ βαπτιστηρίου προσηρητημένου κατὰ τὴν νοτιάν αὐτῆς πλευρᾶν, τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι ἀποκαλυφθέντος κυκλικῷ βαπτιστηρίου, πολὺ ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ τῆς Djemila τῆς Β. Ἀφρικῆς. Ἐκ χρυσοῦ νομίσματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εὐρεθέντος πέρυσιν εἰς τὴν πρὸ τοῦ νάρθηκος αὐλῆν, ἡ βασιλικὴ αὕτη ἐχρονολογήθη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐφετινὴν σκαφὴν ἀπεκαλύφθη α) τετράγωνον περίπου οἰκοδόμημα μετὰ προστώου ἐκ δύο κίωνων, ὅπερ θὰ ἦτο πιθανῶς τὸ ξενοδοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς, ὁ πρωτοδιάκονος ἐδέχετο τοὺς ξένους. Ἐμελετήθη ἐπίσης ἐφέτος καὶ ἡ γυψίνη διακόσμησις τῶν τοίχων τοῦ βαπτιστηρίου, συνισταμένη ἐκ ρυθμικῶς τοποθετημένων ραβδωτῶν παραστάδων καὶ καρδιοσχημῶν ἐμβλημάτων ἐντὸς τετραγώνων πλαισίων. Εἰς τὴν βασιλικὴν ταύτην ἐγένοντο καὶ ἀναστηλωτικαὶ ἐργασίαι, περὶ τῶν ὁποίων θὰ κάμω λόγον κατωτέρω.

8. Αἰγόσθυνα. Ἐντὸς τοῦ ἄριστα διατηρουμένου ἀρχαίου τείχους τοῦ Πόρτο-Γερμενοῦ ἦτοι τῶν ἀρχαίων Αἰγοςθένων, κειμένων εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπισθεν τοῦ ὑπερκειμένου εἰς τὸ Λουτράκι ὄρους, ἀνεσκάφη

ὑπὸ τοῦ ὀμιλοῦντος πεντάκλιτος παλαιοχριστιανική, μετὰ ἐπιμήκους ὀρθογωνίου νάρθηκος, βασιλικὴ διαστάσεων 25×20 μ., φέρουσα πρὸς ἀνατολὰς ἡμικυκλικὴν κόγχην ἱεροῦ, ἣτις διασφύζει ἐσωτερικῶς μίαν βαθμίδα τοῦ ἡμικυκλικοῦ συνθρόνου. Εὐθύς πρὸ τῆς ἀψίδος ταύτης τοῦ ἱεροῦ ἐκτίσθη ἀργότερον ὁ κομψὸς τρίκογχος, βυζαντινὸς ναῖσκος τῆς Παναγίας, ὁ ὁποῖος καὶ σφύζεται μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸ μέσον κλίτος καὶ τὸν νάρθηκα τμήματα ψηφιδωτῶν δαπέδων τοῦ 6ου μ.Χ. αἰ. μετὰ γεωμετρικῶν καὶ φυτικῶν κοσμημάτων, εἰς δὲ τὸ μέσον τοῦ νάρθηκος καὶ ἔμβλημα μὲ παράστασιν πτηνῶν. Ἐξω καὶ κατὰ τὸ μέσον περιῖπου τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἦλθεν εἰς φῶς τετράγωνον βαπτιστήριον μετὰ προθαλάμου καὶ δεξαμενῆς καὶ καλῶς σφζομένης τετραγώνου ἐξωτερικῶς καὶ ὀκταγωνικῆς ἐσωτερικῶς κολυμβήθρας ἐπενδεδυμένης διὰ μαρμάρου.

Ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῆς βασιλικῆς εὐρέθησαν πολὺ ὀλίγα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι διάτρητον μαρμάρινον θωράκιον μὲ δικτυωτὸν σχέδιον καὶ τινα λίθινα ἰωνικὰ μετ' ἐπιθήματος κιονόκρανα. Ἐκ τῶν βάσεων τῶν κιόνων μία μόνον εὐρέθη κατὰ χώραν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τοῦ βορείου κλίτους, τούτου δ' ἔνεκα δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ὀρισθῇ ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν κιόνων, τοὺς ὁποίους ἔφερον ἑκάστη τῶν τεσσάρων κιονοστοιχιῶν τοῦ ναοῦ. Ἀπεκαλύφθη ἐπίσης ἐντετειχισμένη εἰς τὸν ναῖσκον καὶ ἄλλη, ἄγνωστος μέχρι τοῦδε, ἀναθηματικὴ τοῦ δήμου τῶν Αἰγιοσθένων ἐπιγραφή, ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς βασιλικῆς, καταστραφείσης πιθανῶς τὸν 7ον μ.Χ. αἰῶνα, ἐκτίσθη κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα, ὡς συνάγεται ἐξ εὐρεθέντος νομίσματος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, μικρὰ μονή, τῆς ὁποίας κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ σχέδιον. Ταύτης δὲ πάλιν τῆς μονῆς, καταστραφείσης ἄγνωστον πότε καὶ χρησιμοποιηθείσης ἀργότερον ὡς νεκροταφείου, ὁ σφζόμενος εἰσέτι ναῖσκος ἀπετέλει τὸ καθολικόν.

9. Χριστιανικαὶ Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας (Ν. Ἀγγιάλος).

Εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν πόλιν τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ ἐξερευνᾷ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου, ἀνεσκάφη ἐφέτος μέγα τμῆμα τῆς βασιλικῆς Γ, ἡ ὁποία παρουσίασε μεγαλοπρεπῆς αἶθριον φέρον πέριξ στοὰς ἐκ κίωνων μὲ πτυχωτὰ κιονόκρανα, ἐστρωμένον δὲ μὲ ψηφιδωτὰ δάπεδα καὶ ἐφωδιασμένον μὲ προσκτίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν εἶναι ἐργαστήριον ψηφιδωτῶν, ἐπειδὴ διασφῶζει ἡμικυλινδρικὸν κλίβανον μὲ ἐμφανῆ ἴχνη καύσεως καὶ ἰδίᾳ ἐπειδὴ εὐρέθη ἐν αὐτῷ πλῆθος παντοιοχρῶμων ψηφίδων, καταλλήλων διὰ ψηφιδωτὰ δάπεδα καὶ δι' ἐντοίχια μωσαϊκά.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω λείψανα δεικνύουν τὴν μεγάλην ἀκμὴν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι καὶ τοῦ τέλους τοῦ 7ου μ. Χ. αἰ. Δευτέρα σκαφή, γενομένη πλησίον τῆς βασιλικῆς Α, ἀπεκάλυψεν εὐρείαν, πλακόστρωτον ὁδὸν τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀρχαῖον ὄχετόν καὶ φρέαρ.

Συνεπληρώθη ἐπίσης ἐφέτος καὶ ἡ ἀνασκαφὴ ἐνὸς μεγάρου παρὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἀγορὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τοῦτου προσδιωρίσθη ἡ εἴσοδος, ἡ αὐλὴ καὶ ὁ περίβολος. Τὸ οἶκημα περικλείεται ἐντὸς ἀκανονίστου περιβόλου, τὸ δὲ κατὰ τὴν Β.Α. γωνίαν τοῦ περιβόλου τούτου κυκλικὸν κτίσμα εἶναι πιθανώτατα ληνός. Ἡ εἰς τὸν προθάλαμον τοῦ μεγάρου εἴσοδος ἐγένετο διὰ τριβήλου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ προθαλάμου εὐρέθη φιάλη ἐξ ἀτρακίου λίθου. Εἶναι πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου τοῦ 6ου μ.Χ. αἰῶνος, ὅπερ εἶχε διάταξιν μὲ στοιχεῖα ἑλληνιστικῆς οἰκίας καὶ ἦτο διώροφον. Εἰς τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνήκει καὶ ἡ εὐρεθεῖσα πλουσία γλυπτικὴ διακόσμησις ὡς καὶ ψηφιδωτά.

10. Φάροσαλος. Εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Φαρσάλου εἶχεν ἀποκαλυφθῆ καὶ ἀνασκάπτεται ἀπὸ τοῦ 1951 διὰ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Βερδελῆ τύμβος καλύπτων θολωτὸν τάφον καὶ κάτωθεν αὐτοῦ θαλαμωτὸς μυκηναϊκὸς τάφος.

Τὸ σημαντικὸν αὐτὸ νεκρικὸν μνημεῖον περιεβάλλετο ὑπὸ κρηπιδώματος, τὸ ὁποῖον ἀνεσκάφη ἐφέτος, καθὼς καὶ ὁ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ χώρος.

Ὀλίγον ἔξω τοῦ κρηπιδώματος εὐρέθησαν σαρκοφάγοι τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., ἅλλαι μὲν περιέχουσαι ἐλάχιστα κτερίσματα, ἅλλαι δὲ συλημέναι. Ἐξωθεν μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἦλθον εἰς φῶς δύο λεπτότατοι μελαμβραφεῖς σκύφοι καὶ ἄλλα ἀγγεῖα τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. ὡς καὶ πήλινα εἰδῶλια πτηνῶν, χοίρων κλπ.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν θραυσμάτων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ, τὸ θολωτὸν μνημεῖον κατεσκευάσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, θεμελιωθὲν ἐπὶ προηγουμένων ταφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνέρονται μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, ἐξηκολούθησε δὲ νὰ χρησιμοποιῆται διὰ ταφὰς μέχρι καὶ τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ γειτονικὴ περιοχὴ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὐρεθέντων τάφων ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς νεκροταφεῖον τῆς μυκηναϊκῆς Φθίας — πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ πρέπει νὰ ταυτισθῇ, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, ἡ Φάραλος — ἐξηκολούθησε δὲ νὰ εἶναι ἐν χρῆσει καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα.

11. Ἄ β δ η ρ α. Τὰ ἀρχαῖα Ἄβδηρα, πόλις σπουδαιοτάτη, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ πατρὶς τῶν φιλοσόφων Λευκίππου, Δημοκρίτου καὶ Πρωταγόρου, ἐρευνᾶται ἀνασκαφικῶς ἀπὸ διετίας διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Δημ. Λαζαρίδη. Διὰ τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς ἦλθεν εἰς φῶς νέον οἰκοδομικὸν τετράγωνον ἐλληνιστικῶν χρόνων, κείμενον πλησίον μεγάλου συγχρόνου κτηρίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνασκαφῇ κατὰ τὰ ἔτη 1950 καὶ 1952.

Ἡ διάταξις τῶν δύο αὐτῶν οἰκοδομικῶν συγκροτημάτων φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ ὠρισμένον πολιοδομικὸν σύστημα. Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς πόλεως εὐρέθησαν λείψανα καὶ τρίτου, κατεστραμμένου δυστυχῶς, ἐλληνιστικοῦ κτηρίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψεν ἐπίσης καὶ δύο ῥωμαϊκὰ κτίσματα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι οἰκία καὶ τὸ ἄλλο πιθανώτατα θέρημα

μὲ ἀψιδωτὴν αἴθουσαν, ἴσως τὴν αἴθουσαν τοῦ λουτροῦ.

Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω ἠρευνήθη καὶ μεγάλη ἔκτασις εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς ἀρχαίας πόλεως. Κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην εὐρέθησαν διὰ πρώτην φορὰν ὄστρακα ἀγγείων παλαιότερων τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἡ αὐτὴ ἀνασκαφὴ ἀπέδωκεν ἐπίσης καὶ πολλὰ πῆλινα εἰδώλια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἀρίστης τέχνης, ὡς καὶ ἀρκετὰ ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ τέλος τεμάχια δύο ἐπιγραφῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀναθηματικῶν εἰς Διόνυσον καὶ Δία Ἐλευθέριον.

12. Λευκάδια Ναούσης. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν τυμβοειδῶν τάφων, τῶν ὁποίων λαμπρὰ δείγματα παρέσχον μέχρι τοῦδε τὸ Δίον, ἢ Πύδνα, ἢ Βεργίνα κλπ., ἤλθεν ἐφέτος νὰ προστεθῆ νέος «μακεδονικοῦ» τύπου τάφος, ἀποκαλυφθεὶς τυχαίως παρὰ τὰ Λευκάδια Ναούσης. Τὸ σπουδαῖον αὐτὸ μνημεῖον ἀνεσκάφη διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Φ. Πέτσα, ἀποτελεῖται δ' ἀπὸ καμαρωτὸν προθάλαμον καὶ θάλαμον. Ὁ τελευταῖος ἔφερεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν συνδυαζομένην πρὸς γραπτὴν.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι κυρίως ἡ ἐν μέρει ἀποκαλυφθεῖσα διώροφος μετ' ἀετώματος πρόσοψις τοῦ τάφου, εἰς τὴν ὁποίαν συνυπάρχουν δωρικὰ (κάτω) καὶ ἰωνικά (ἄνω) ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα μὲ ἄριστα διατηρουμένην γραπτὴν διακόσμησιν.

Ὁ κάτω ὄροφος διακοσμεῖται ἀπὸ τέσσαρας δωρικοὺς ἡμικίονας καὶ δύο παραστάδας, τὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων κλειστὰ μετακίονια ἔφερον γραπτὰς παραστάσεις μὲ ἐπιγραφὰς τοῦ 3ου π.Χ. αἰ., μνημονεύουσας χθονίους ἥρωας καὶ θεοῦ: τὸν Ραδάμανθυ, τὸν Αἰακόν, τὸν Ἑρμῆν κλπ.

Εἰς τὸν ἄνωθεν τῶν δωρικῶν ἡμικιόνων θριγκὸν αἱ μὲν μετόπαι ἔφερον γραπτὰς παραστάσεις κενταυρομαχίας, αἱ δὲ τρίγλυφοὶ ἐκαλύπτοντο διὰ βαθυκυάνου χρώματος, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ζωηρῶς.

Ἡ μεταξὺ τοῦ κάτω καὶ τοῦ ἄνω ὀρόφου παρεμβαλλομένη ζωφόρος μετ' ἀναγλύφου καὶ ἐγχρώμου παραστάσεως μάχης πεζῶν καὶ ἐφίππων διέτρεχεν ὀλόκληρον τὴν πρόσοψιν, οἱ δὲ ἰωνικοὶ ἡμικίονες τοῦ ἄνω ὀρόφου εἶχον κλειστὰ μετακίονια μιμούμενα θυρώματα.

Εὐρέθησαν ἐπίσης καὶ τμήματα τοῦ ἀετώματος, τὸ ὁποῖον διεκοσμεῖτο δι' ἐγχρώμων ἀναγλύφων ἐπὶ τοῦ τυμπάνου καὶ γραπτῆς σίμης κατὰ τὰς κεκλιμένας πλευράς. Ὁ σπουδαιότατος οὗτος τάφος θὰ ἀποκαλυφθῇ τελείως κατὰ τὸ προσεχές ἔτος.

13. Ἡ πειρος. α) Δωδώνη. Εἰς τὸ πανάρχαιον ἱερὸν τῆς Δωδώνης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ μακροῦ ἐρευνᾷ ἡ Ἐταιρεία, ἡ ἐφετινὴ ἀνασκαφή, γενομένη διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Εὐαγγελίδη, διεφώτισε τὴν διάταξιν καὶ τὰς διαδοχικὰς περιόδους μεγάλου τετραγώνου κτηρίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἐρευνηθῆ καὶ κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Καραπάνου. Ἐφέτος ἐξηκριβώθη ὅτι τὸ ἀρχικὸν κτήριο εἶναι ναῖσκος τοῦ 4ου ἢ 5ου π.Χ. αἰ., τοῦ ὁποῖου θεμέλια φαίνονται κάτω τοῦ ἐκ βορρᾶ εἰσχωροῦντος μεγαλυτέρου ναοῦ τῶν ἀρχαιοτέρων ρωμαϊκῶν χρόνων. Περὶ τὸν ναῖσκον ἐκτίσθη ἰσοδομικὸς περίβολος σφζόμενος καλῶς καὶ ἐντὸς τούτου ὑπῆρχε περίστυλος αὐλή. Κατὰ τὴν Δ. πλευρὰν προσετέθη, ἴσως συγχρόνως μὲ τὸν εἰσχωροῦντα ναόν, πρόπυλον. Οὕτω τὸ κτήριο εἶναι παρεμφερές πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Σωτῆρος ἐν Μεγαλοπόλει.

Ἡ κεντρικὴ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ θέσις τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ κτηρίου καὶ ἡ συνεχὴς ἀνοικοδόμησις του ἀποδεικνύουν τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ. Φαίνεται δηλαδὴ ὅτι ἐκεῖ θὰ ἐτελοῦντο τελεταὶ καὶ ἱεραὶ πράξεις σχετικαὶ μὲ τὸ μαντεῖον καὶ ὅτι τὸ κτήριο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀναφερομένην ἱερὰν οἰκίαν.

Πρὸς Α. καὶ Δ. τοῦ κτηρίου αὐτοῦ ἀνεσκάφησαν δύο μικροὶ ναῖσκοι, ὅπου μεταξὺ ἄλλων εὐρημάτων ἦλθον εἰς φῶς καὶ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον καθήμενον ἐπὶ ἐλλείποντος θρόνου ἀνδρὸς τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος ὡς καὶ ψηφίδες ἐξ ὀρείας χρυστάλλου σφαιρικαί,

πλὴν μιᾶς μὲ ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν, ἐφ' ἧς ὑπάρχει παράστασις Χιμαίρας τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος.

Ἡ γενομένη στρωματογραφικὴ ἔρευνα τοῦ ἐδάφους ἔφθασε μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ προϊστορικοῦ στρώματος. Εἰς τὸ ἱστορικὸν στρώμα εὐρέθησαν μεταξύ ἄλλων καὶ πολλὰ ἀναθήματα, ὡς περιτμητον χαλκοῦν ἔλασμα εἰκονίζον Πήγασον μὲ ἐγχαράκτους τὰς ἐσωτερικὰς λεπτομερείας, τοῦ βου π. Χ. αἰῶνος, χαλκῆ στροπτή λαβὴ οἰνοχόης μὲ γυναικείαν προτομὴν κ.ἄ.

14. β) Γλυκὺ. Μία μεγάλη τρίκλιτος βασιλικὴ εἶχεν ἀποκαλυφθῆ καὶ ἀνασκαφῆ διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Εὐαγγελίδη κατὰ τὸ 1953 εἰς τὸ Γλυκὺ τῆς Παραμυθιάς, ὅπου τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία Εὐροία.

Ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ, συνεχισθεῖσα διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Δ. Πάλλα, ἔδωσε πληρεστέραν εἰκόνα τῆς διατάξεως τῆς ἐκκλησίας. Ἐξηκριβώθη δηλαδὴ ὅτι ἐκάστη ἐσωτερικὴ κιονοστοιχία ἔφερεν ἀνὰ τρεῖς κίονας καὶ ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐγκάρσιον κλίτος. Ἡ στέγη ἦτο κατεσκευασμένη μὲ κτιστὰς κυλινδρικὰς καμάρας.

Κατὰ τὴν ἐφετινὴν σκαφὴν εὐρέθησαν καὶ λείψανα τοῦ μαρμαρίνου ἄμβωνος τῆς βασιλικῆς, ἣτις χρονολογεῖται μὲν ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος, ἐπεσκευάσθη ὅμως ῥιζικῶς κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα.

15. γ) Κασσώπη. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Κασσώπην τῆς Ἠπείρου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Καμαρίνα, ἀνασκάπτεται ἀπὸ τοῦ 1952 διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Σ. Δάκαρη μέγας ἐκατόμπεδος ξενὼν (καταγώγιον) τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ ξενὼν οὗτος ἔχει τὸ σύνηδες σχέδιον τῶν ξενόνων (Ἐπιδαύρου Ὀλυμπίας κλπ.), ἀποτελεῖται δηλαδὴ ἀπὸ μεγάλην κεντρικὴν ὀρθογώνιον αὐλήν, τὴν ὁποίαν περιβάλλουν δωρικοῦ ρυθμοῦ στοαὶ μὲ ὀκταγώνους κίονας. Ὅπισθεν τῶν στοῶν ὑπάρχουσι δωμάτια. Ἐφέτος ἀπεκαλύφθη σχεδὸν ὀλόκληρος ὁ ξενὼν, διεπιστώθη δ' ὅτι εἶχε δύο ὀρόφους κατὰ τὰς τρεῖς τοῦλάχιστον

πλευράς του. Ἡ εἰς τὸν ἄνω ὄροφον ἀνάβασις ἐγένετο διὰ ξυλίων κλιμάκων, ὧν εὐρέθησαν εἰς τὰ γωνιαῖα διαμερίσματα τῆς Β. πλευρᾶς τὰ λίθινα βάρθρα.

Ἐντὸς τῶν δωματίων εὐρέθησαν καὶ ἐφέτος λείψανα τραπεζῶν καὶ ἐστίαὶ πρὸς χρῆσιν τῶν ἐνοίκων, καθὼς καὶ μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή τοῦ τέλους τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος, ἡ ὁποία μετὰ μιᾶς ἄλλης εὐρεθείσης τὸ 1952 βεβαιώνει τὴν ἐν Κασσώπῃ λατρείαν τοῦ Διὸς Σωτήρος καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἄξιοι λόγου εἶναι αἱ εὐρεθεῖσαι κέραμοι στέγης, ἀνθεμωτοὶ ἡγεμόνες καλυπτῆρες κλασσικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν χρόνων, μετὰ παράστασιν ἀρπαγῆς τοῦ Γανυμήδους ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν μορφῇ ἀετοῦ, ὡς καὶ νομίσματα, σκεύη κ.ἄ. Ἄξιοσημείωτος εἶναι ἡ εὐρεσις κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου ἐνὸς τῶν δωματίων σειρᾶς τριῶν μεγάλων πλακῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἢ μία ἦτο σήκωμα, ἢτοι ἀγορανομικὸς μετρητὴς ὑγρῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διαφόρου χωρητικότητος ἡμισφαιρικῶν κοιλοτήτων, τὰς ὁποίας φέροι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς. Νοτίως τοῦ καταγωγίου ἀπεκαλύφθη καὶ μακρὰ στοά.

16. Παλαιὰ Κόρινθος. Ἐξω τῶν τειχῶν καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου (εἰς τὴν θέσιν Σκουτέλα), ἀνασκάπτεται ἀπὸ πέρουσι διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Δ. Πάλλα, μία μεγάλη, τρίκλιτος παλαιοχριστιανικὴ βασιλική, τοῦ 6ου μ. Χ. αἰῶνος. Ἐφέτος προσδιωρίσθη τὸ μῆκος αὐτῆς 60 περίπου μ. καὶ ἀπεκαλύφθησαν δύο βοηθητικοὶ χῶροι παρὰ τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά πέρατα τῶν πλαγίων κλιτῶν, ἀποχωριζόμενοι διὰ τοίχων, πιθανῶς παστοφόρια.

Ἡ ἐκκλησία φαίνεται ὅτι δὲν εἶχεν αἴθριον, εἶναι ὅμως ἐφωδιασμένη πρὸς Ν. διὰ βαπτιστηρίου, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εὐρέθη κτιστὴ σταυρόσχημος κολυμβήθρα μετὰ μαρμαρίνην ἐπένδυσιν. Εὐρέθησαν ἐπίσης καὶ κιόνες, θωράκια καὶ τμῆμα τοῦ ἄμβωνος. Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰς διαστάσεις καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς, ἡ βασιλικὴ αὐτὴ θ' ἀπετέλει σπουδαῖον λατρευτικὸν κέντρον κατὰ τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους.

17. Σικυών. Ἡ περιοχὴ τῆς Σικυῶνος ἐκτὸς τῶν σπουδαίων ἐρειπίων τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, ἅτινα ἀπεκαλύφθη ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον τοῦ Κιάτου ὄροπεδίου τοῦ Βασιλικοῦ, μᾶς ἐχάρισε καὶ ἓν ἀξιόλογον χριστιανικὸν μνημεῖον, κείμενον οὐχὶ μακρὰν τῆς παραλίας, παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Κιάτου.

Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ μεγάλη παλαιοχριστιανικὴ βασιλική, ἐπισημανθεῖσα καὶ ἀνασκαφείσα ἐν μέρει τὸ 1933 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄ. Ὀρλάνδου, ἠρευνήθη ἐν συνεχείᾳ ἐφέτος ὑπὸ τοῦ ἰδίου βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Πάλλα. Ἡ μεγάλων διαστάσεων βασιλικὴ ἐξηκριβώθη ἐφέτος, ὅτι εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου παυρῖνου δωρικοῦ ναοῦ τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., τοῦ ὁποῦ εὐρέθησαν εἰς δόμος τῆς στορᾶς καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη (σφόνδυλοι κίωνων, κιονόκρανα κλπ.).

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη, δυστυχῶς κενόν, τετράγωνον μαρμαρεπένδυτον ἐγκαίνιον (0.20 × 0.20), λείψανα τῆς πλακὸς τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ διατηρήτων θωρακίων τοῦ τέμπλου, παρὰ δὲ τὴν βόρειον κιονοστοιχίαν καὶ ὁ κτιστὸς καὶ βαθμιδωτὸς ἄμβων, φέρων ἐξωτερικῶς μαρμαρίνην ἐπένδυσιν καὶ ἐστραμμένος πρὸς νότον. Ἀπεκαλύφθη ἐπίσης εὐθύς πρὸ τοῦ φράγματος τοῦ ἱεροῦ ὀρθογώνιον διαμέρισμα, ἀνήκον πιθανῶς εἰς τὸν σολέαν. Τέλος νεωτέρα ἔρευνα, γενομένη εἰς τὸ πρὸς νότον παρεκκλήσιον ἢ διακονικὸν τῆς βασιλικῆς, ἐξηκριβώσεν, ὅτι ἡ δλόσωμος ἁγία τράπεζα αὐτοῦ ἔφερεν εἰς τὸ κέντρον τῆς βάσεως αὐτῆς τετράγωνον μαρμαρεπένδυτον βόθρον (θάλασσαν), προοριζόμενον νὰ δέχεται τὰ ἐκ τῆς ἀπονίψεως τῶν κληρικῶν προερχόμενα ὕδατα, ἅτινα πρέπει νὰ ἀπωχετεύοντο περαιτέρω, ἀφ' οὗ ὁ πυθμὴν τοῦ βόθρου δὲν ἦτο ἐστρωμένος διὰ μαρμάρου, ὡς αἱ κατακόρυφοι αὐτοῦ παρειαί.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς κυρίας ἀψίδος ὡς καὶ τῆς μικρᾶς ἀψίδος τοῦ διακονικοῦ ἀπεκαλύφθησαν μεταγενέστεροι πλακοσκεπεῖς τάφοι ἄνευ κτερισμάτων, φέροντες ὑπεράνω τῶν καλυ-

πτηρίων πλακῶν των κυλινδρικῶν ἐκ κονιάματος κάλυμμα, διαμορφωμένον ἐν εἴδει μομμίας. Ἄλλοι τάφοι εὐρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ βορείου κλίτους τῆς βασιλικῆς.

18. Ναυπλία. Κτιζομένου νέου συνοικισμοῦ παρὰ τὴν Πρόνοιαν τοῦ Ναυπλίου ἀπεκαλύφθη γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον, ὃπερ ἀνεσκάφη ἐν μέρει πέρυσι διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Σ. Χαριτωνίδη. Ἡ προβαλλομένη παρέχει ἐν τῶν σπουδαιότερων εὐρημάτων τῆς περυσινῆς ἀνασκαφῆς, μέγαν τριποδικὸν γεωμετρικὸν ἀμφορέα.

Ἐφέτος, συνεχιζομένης τῆς ἀνασκαφῆς, ἀπεκαλύφθησαν τάφοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς πίθων, τῶν ὁποίων τὰ στόμια ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς Δ.

Ἐτι βαθύτερον ἀνεσκάφη παλαιότερος κτιστὸς τάφος (τοῦ 8ου π. Χ. αἰ.) ἐντὸς ὀρύγματος, παρεμφερῆς πρὸς τοὺς λακκοειδεῖς τῶν Μυκηνῶν. Εἰς τὰ γεμίσματα τοῦ ὀρύγματος εὐρέθησαν μεταξὺ ἄλλων καὶ θραύσματα σημαντικοῦ γεωμετρικοῦ ἀγγείου. Ὁ τάφος οὗτος εἶχε κτερίσματα, ἐνῶ ἄλλοι ἀνοιγμένοι εἰς τὸ ἔδαφος ἦσαν ἀκτέριστοι, θὰ ἀπετέλουν δὲ πολυάνδριον.

Τὸ νεκροταφεῖον φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη μέχρι καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

19. Μυκῆναι. Πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀπεκαλύφθη ὀλίγον ἔξω τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνασκάπτεται ἔκτοτε διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἰ. Παπαδημητρίου κυκλικὸς ταφικὸς περίβολος, περιέχων λακκοειδεῖς σκαπτὸς τάφους. Ὁ νέος περίβολος, τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Schliemann εὐρεθέντα ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, δύναται νὰ συναφθῇ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πausanίου ἀναφερομένην παράδοσιν, καθ' ἣν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἐτάφησαν ὁ Αἴγισθος καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα. Οἱ μέχρι σήμερον ἀνασκαφέντες τάφοι ἀπέδωσαν πλούσια κτερίσματα: πολύτιμα κοσμήματα

καὶ πῆλινα ἀγγεῖα, χρονολογούμενα ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς λεγομένης μεσοελλαδικῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἢ μυκηναϊκῆς περιόδου. Κατὰ τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς εἰς ἓνα τάφον, τὸν ὀνομασθέντα τάφον Ο ἢ κρυστάλλινον τάφον, ἐκτὸς τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων καὶ ὠραίων ἀγγείων εὐρέθησαν πολλὰ ἀντικείμενα ἐξ ὄρειας κρυστάλλου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὠραιότατη φιάλη εἰς σχῆμα νήσσης (πάπιας).

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐφέτος ἀπέδωσε νέους, καθέτους, λακκοειδεῖς τάφους, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων εἶναι πτωχοὶ εἰς κτερίσματα, ἐκτὸς ἑνὸς μεσοελλαδικῶν III χρόνων, ὅπου ἐκτὸς τῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων κτερισμάτων εὐρέθησαν πλησίον ἑνὸς ἀμφορέως πέντε περόνια, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἔχει κεφαλὴν ἐξ ὄρειας κρυστάλλου μὲ ἔγγλυτον διακόσμησιν.

Ἐπερατώθη οὕτω ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ταφικοῦ περιβόλου, ὃ ὁποῖος ἀπεδείχθη, ὅτι περιεῖχε 25 μικροὺς καὶ μεγάλους τάφους, ἐξ ὧν οἱ νεώτεροι καὶ μεγαλύτεροι εἶναι πλουσιώτεροι εἰς εὐρήματα. Πρὸς Β. τῆς ομάδος τῶν παλαιότερων ἐφεινῶν τάφων σφίζεται κυκλικὸς τοῖχος παλαιότερων μεσοελλαδικῶν χρόνων, ἴσως οἰκίας τινός. εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε καὶ ὁ ἀνευρεθεὶς πέρυσιν ἱπνὸς καὶ ἡ ἐστία. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ ἱπνοῦ εὐρέθησαν ἐφέτος ὀστᾶ ζώων καὶ πέρυσιν σκελετὸς χελώνης ἐντὸς λεκάνης. Τὰ εὐρήματα αὐτὰ δεικνύουσιν ἴσως τὸν λατρευτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἱπνοῦ συνδεδεμένον πρὸς ταφικὰ ἔθιμα, ἡ παρουσία δὲ ἐδῶ τῆς χελώνης δύναται, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐξημενίαν τοῦ περιφήμου χρησιμοῦ τῆς Πυθίας πρὸς τὸν Κροῖσον, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος 1,27.

Τὸ σημαντικώτερον ὅμως ἐφεινὸν εὐρημα ὑπῆρξεν ἡ ἀποκάλυψις ἐντὸς τοῦ ταφικοῦ κύκλου ἑνὸς τάφου μοναδικοῦ τύπου διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ τάφος οὗτος, δηλούμενος ἐπὶ τῆς κατόψεως διὰ τοῦ γράμματος Ρ, εἶναι κτιστὸς θαλαμοειδῆς κατεσκευασμένος κατὰ τὸν ἐκφορικὸν ἐν μέρει τρόπον καὶ μὲ

σαμαρωτὴν στέγην, ἐκτισμένος δὲ ἐντὸς λάκκου (βάθος τάφου 4.18, μῆκος 6.88, πλάτος 3.10 μ.). Ἀποτελεῖται ἀπὸ δρόμον ἐν εἴδει προθαλάμου καὶ θάλαμον, τοῦ ὁποίου ἡ θύρα καταλήγει ἄνω εἰς τριγωνικὸν τόξον.

Ἐξωτερικῶς ἡ πρόσοψις καλύπτεται διὰ κονιάματος μετ' ἐρυθροῦ χρώματος καὶ οἱ ἄρμοι δὲ τῶν λίθων καλύπτονται ἐπίσης δι' ἐπιχρίσματος μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος.

Ὁ τάφος εὐρέθῃ κενός. Μερικὰ μόνον φύλλα χρυσοῦ εὐρέθησαν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐντὸς τοῦ θαλάμου, ὡς καὶ μικρὸς σφραγιδόλιθος. Ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀνευρεθέντων ὀστράκων ἀμφορέων τοῦ λεγομένου ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ ὁ τάφος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ὑστεροελλαδικῆς III περιόδου, εἶναι δηλαδὴ σύγχρονος περίπου πρὸς τὸν λεγόμενον τάφον τοῦ Αἰγίσθου.

Ὁ τύπος τοῦ ἐφέτος εὐρεθέντος τάφου συναντᾶται εἰς Ras - Shamra (ἀνασκαφὴ Cl. Schaeffer) μὲ μικρὰς διαφορὰς, ἡ εὐρεσις ὅμως τοῦ ὑστεροελλαδικοῦ αὐτοῦ τάφου εἰς τὴν Ἑλλάδα θέτει ἐκ νέου τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ τύπου.

Ἄλλη σκαφὴ, γενομένη πρὸς Α. τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ λεγομένου τῆς Κλυταιμνήστρας, ἀπεκάλυψεν ἐρείπια ὑστεροελλαδικῶν οἰκιῶν, ἐντὸς δὲ τῶν ἐπιχώσεων, τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ τάφου αὐτοῦ πρὸς τὰ νότια τοῦ κύκλου, εὐρέθησαν δύο σφραγιδόλιθοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς φέρει θαυμασίαν παράστασιν θεᾶς καθημένης ἐπὶ γρυπὸς καὶ διασχιζούσης τὴν δι' ἐπαλλήλων ἡμικυκλίων δηλουμένην θάλασσαν. Παρομοίαν παράστασιν, συνδεθεῖσαν πρὸς τὸν μῦθον τῆς Εὐρώπης, ἔχομεν ἐπὶ σφραγίσματος ἐξ Ἀγ. Τριάδος τῆς Κρήτης καὶ ἐπὶ ἔλασματων ἐξ ὑαλομάζης ἐκ Δενδρῶν τῆς Ἀργολίδος.

20. Μεθόρια Τεγεάτιδος καὶ Λακεδαίμονος.

Ἐπειδὴ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη ἀνευρίσκονται εἰς τὸν λόφον τῆς Ἀναλήψεως, μεταξὺ Βούρβουρα καὶ Ἀράχovas, πολλὰ θραύσματα ἀγγείων μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ μεγάλων κρατήρων, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐπεχείρησε διὰ τοῦ καθηγητοῦ

κ. Κ. Ρωμαίου ἀνασκαφὴν καὶ κατὰ τὸ 1950 καὶ ἐφέτος. Κατὰ ταύτην ἀπεκαλύφθησαν λείψανα προϊστορικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει μέγας θολωτὸς μυκηναϊκὸς τάφος σύγχρονος πρὸς τὸν τάφον τοῦ Αἰγίσθου τῶν Μυκηνῶν. Ἐντὸς τοῦ τάφου αὐτοῦ εὐρέθησαν θραύσματα σπουδαίων, ἐγγωρίου ὡς φαίνεται κατασκευῆς, τριῶτων ἀμφορέων τοῦ πρωίμου ἀνακτορικοῦ ῥυθμοῦ, μὲ πλουσίαν καὶ πρωτότυπον διακόσμησιν.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀπροσδόκητα καὶ σημαντικώτατα εἶναι τὰ θραύσματα δύο μεγάλων ἐρυθρομόρφων κρατῆρων τῶν μέσων τοῦ 5ου π. Χ. αἰ. Εἰς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰκονίζεται εἰς μεγαλειώδεις εἰκόνας ἡ γέννησις τῆς Ἑλένης, ἡ σπουδαιότερα μέχρι τοῦδε γνωστὴ τοῦ θέματος αὐτοῦ παράστασις, καὶ εἰς τὸν ἄλλον σκηνὴ σχετικὴ μὲ τὸν Τριπτόλεμον.

21. Αἶγιον. Ἀνασκαφή, ἐνεργουμένη ἐν Αἰγίῳ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Ν. Γιαλούρη, ἀπέδωκεν ἐφέτος λείψανα δύο ἀρχαίων κτηρίων εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς πόλεως.

Ἐκ τούτων τὸ ἓν εἶναι τετράγωνον κτίσμα ὑστερορρωμαϊκῶν χρόνων, κατεσκευασμένον δι' ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5ου π. Χ. αἰ., ἀνηκόντων εἰς κτήριο, τὸ ὁποῖον θὰ ἔκειτο ἐκεῖ που πλησίον. Τὸ ἕτερον κτήριο εἶναι συγκρότημα δωματίων τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π. Χ. αἰ., ἀλλὰ καὶ μεταγενεστέρων χρόνων. Λείψανα ὑδραγωγείων καὶ ταφῶν εὐρέθησαν ὡσαύτως ἐκεῖ.

Ἐπεσημάνθη ἐπίσης καὶ ἡ θέσις τοῦ νεκροταφείου τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, τοῦ ὁποίου οἱ θηκοειδεῖς τάφοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον συλημένοι. Τὸ μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον εὐρίσκεται ὀλίγον ὑψηλότερον (παρὰ τὰ Ψηλὰ Ἀλώνια) καὶ ἀποτελεῖται ἐκ θαλαμοειδῶν τάφων, καὶ αὐτῶν δυστυχῶς συλημένων.

22. Μπάμπες Μακρυσίων. Εἰς μικρὸς δωρικὸς ναὸς ἀπεκαλύφθη δι' ἀνασκαφῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Ν. Γιαλούρη ἐπὶ ἐνὸς λόφου τοῦ ὄροπεδίου Μπάμπες, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας

περίπου ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας. Ὁ ναῖσκος αὐτὸς 8.5×4.50 εἶναι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰ. ἦτο δὲ ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία, ὡς μαρτυρεῖ ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα ἐντὸς τοῦ σηκοῦ αὐτοῦ. Δυστυχῶς δὲν ἀνευρέθη ἐντὸς αὐτοῦ βωμὸς ἢ ἀποθέτης.

Εἰς χαμηλοτέραν ἀπὸ τοῦ λόφου θέσιν ἦλθον εἰς φῶς λείψανα ἰδιωτικῶν κατοικιῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς πόλιν, ὡς φαίνεται ἐξ ἄλλων οἰκοδομικῶν λειψάνων, τὰ ὁποῖα ἐπεσημάνθησαν οὐχὶ μακρὰν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τοπογραφικὴν ἔρευναν τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας ἐπεχείρησε, δαπάναις πάντοτε τῆς Ἐταιρείας, ὁ αὐτὸς ἐπιμελητής, καθ' ἣν ἐσημειώθησαν λείψανα κτηρίων, τειχῶν καὶ τάφων εἰς πλείστας περιοχὰς τῆς Ἡλείας. Ἐπίσης ἐγένοντο ἐργασίαι συγκολλήσεως καὶ καθαρισμοῦ πολλῶν κινητῶν εὐρημάτων, προερχομένων ἐκ προηγουμένης ἀνασκαφῆς δύο ὑστερομυκηναϊκῶν τάφων καὶ ἐνὸς ἀποθέτου παρὰ τὸν Ἀλφειὸν μὲ πῆλινα ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν λήκυθος τοῦ «ζωγράφου τοῦ Bowdin» εἰκονίζουσα ἱταμένην Νίκην καὶ ἕτερον πίθος ἀρχαϊκὸς μὲ παράστασιν ἱππέως. Ὅμοίως μέγας ἀριθμὸς μελαμβραφῶν ἀγγείων τοῦ τύπου τῶν ἡλειακῶν, πηλίνων προτομῶν ἀρχαϊκῆς καὶ κλασσικῆς ἐποχῆς. Ἄξιον δὲ ἰδιαίτερας μνείας εἶναι πῆλινον ἀρχαϊκὸν ἀνάγλυφον εἰκονίζον κατακεκλιμένην μορφὴν μὲ σκύφον καὶ λύραν. Ἐκ τῶν δύο ὑστερομυκηναϊκῶν τάφων ἄξια μνείας εἶναι πλακίδια ἐξ ὑαλομάζης ἀνήκοντα εἰς περιδέριον καὶ 3 τρίωτοι ἀμφορεῖς.

23. Πύλος. Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τομέα τῶν ἐν Πύλῳ Ἑλληνοαμερικανικῶν ἀνασκαφῶν, ἀνασκáπτονται ἀπὸ τοῦ 1952 διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Μαρινάτου προϊστορικοὶ τάφοι πλούσιοι εἰς ἀγγεῖα καὶ ἄλλα κτερίσματα.

Διὰ τῶν ἐφετινῶν ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθησαν νέοι θαλαμοειδεῖς τάφοι εἰς τὸ σημαντικὸν μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ κείμενον παρὰ τὰ Βολιμίδια τῆς Πύλου.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν των οἱ τάφοι οὗτοι ἔχουν λάκκους ἢ κόγ-

χας, ὅπως καὶ οἱ τῶν προηγουμένων ἐτῶν, μερικοὶ δὲ εἶναι συλημένοι. Γενικῶς τὰ εὐρήματα — ἀγγεῖα καὶ ἄλλα κτερίσματα — εἶναι ὑστεροελλαδικῶν ΙΙΙ χρόνων. Ἐκ τούτων λίαν ἰδιότυπον τυγχάνει ρυτόν, ἐφωδιασμένον μὲ ὀπὰς καὶ προτομὰς ἐλάφων καὶ βοός.

Πλὴν τοῦ ἐντὸς τῆς Πύλου νεκροταφείου ἡ ἔρευνα τοῦ κ. Μαρινάτου ἐπέξετάθη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Πυλίας, ἤλθον δὲ καὶ κατ' αὐτὴν εἰς φῶς πολλὰ προϊστορικὰ λείψανα, τὰ ὅποια πείθουσιν ὅτι εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσσηνίαν ἤκμαζεν ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

Οὕτω θαλαμοειδεῖς τάφοι εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν ἼΑγιος ἼΗλίας, ἄλλοι θολωτοὶ εἰς τὸ χωρίον Παπούλια, εἰς δὲ τὴν τοποθεσίαν Τραγάνες λείψανα μυκηναϊκοῦ οἰκοδομήματος.

Εἰς τὴν τοποθεσίαν ἼΑγ. Ἰωάννης εὐρέθη τύμβος μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Οὗτος διατηρεῖ ὕψος 2.50 καὶ ἔχει διάμετρον 14 μ. περιβάλλεται δὲ ἀπὸ μίαν κρηπίδα ἐκ πλακωτῶν λίθων, ἐμφανίζει δὲ κατὰ διαστήματα πελωρίους πίθους μέχρι 2.20 μῆκος, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν τεθειμένοι ἀνὰ 1 ἢ 2 νεκροὶ εἰς ὀκλάζουσιν στάσιν. Ἐπειδὴ δ' εἰς τὸ στήθος ἐνὸς τῶν νεκρῶν εὐρέθη αἰχμὴ βέλους ἐξ ὀψιανοῦ συμπεραίνει ὁ κ. Μαρινάτος ὅτι δὲν ἀποκλείεται νὰ πρόκειται περὶ πολυανδρίου θανόντων πολεμιστῶν.

Τοιοῦτου εἴδους τύμβους ἔχομεν πολλοὺς εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσσηνίαν, δὲν ἔχουσιν ὁμῶς ἀκόμη ἐρευνηθῆ.

24. Λέσβος. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀεροδρομίου Κρατήγου Μυτιλήνης εὐρέθησαν τυχαίως ὁμοῦ πολλὰ καὶ διάφορα μεταλλικὰ ἀντικείμενα, ἥτιοι χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα (δακτυλίδια, σχολαρίκια, βραχιόλια, ζῶναι, πόρπαι) καὶ νομίσματα τοῦ 7ου μ.Χ. αἰῶνος, ὡς καὶ ἐκκλησιαστικὰ σκεύη (δισκάρια, λαβίδες, κοχλιάρια, κηροπήγια, κανδηλαί), μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται διὰ τὴν λεπτὴν ἐργασίαν του ἔν, ὅπερ φέρει κατὰ τὴν λαβὴν ἐγχάρακτον γυναικεῖαν μορφήν. Λόγω τοῦ σπουδαίου τούτου εὐρήματος ἐνηργήθη ἀνασκαφὴ διὰ τοῦ ἐπι-

μελητοῦ κ. Ἄ. Βαβροῖτσα εἰς τὸ ἐκεῖ ναῦδριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο τὸ εὖρημα. Κάτωθεν τοῦ ναυδρίου αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη δεύτερος μεγαλύτερος μονόκλιτος ναὸς καὶ ἐν συνεχείᾳ τρίτος ἀρχαιότερος τρικλίτος, διαστάσεων 20×14 μ., μεθ' ἀψίδων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν τάφοι καὶ πολλὰ ὄστρακα τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος καθὼς καὶ νεωτέρων χρόνων.

Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ ναοὶ εἶναι ἐκτισμένοι δι' ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν προερχομένων ἐκ προχριστιανικῶν κτισμάτων. Δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ἀπίθανον νὰ ἔκειτο ἐκεῖ πλησίον ὁ ναὸς τοῦ Μολόεντος Ἀπόλλωνος, τὸν ὁποῖον ἀναφέρουσιν ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Στράβων. Ἐντὸς τοῦ τρικλίτου ναοῦ εὐρέθησαν τάφοι ἄνευ κτερισμάτων.

25. Νάξος. Εἰς τὴν Νάξον, πλησίον τοῦ χωρίου Σαγγρί, διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1954 γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Ν. Κοντολέοντος, ἦλθεν εἰς φῶς νέον κέντρον λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης.

Τὸ ἱερὸν αὐτὸ κτήριον, ἀρχαϊκῶν χρόνων, εἶναι τετράγωνον σώζονται δὲ μόνον τὰ θεμέλια τῶν τοίχων του, δὲν διακρίνεται ὅμως καὶ ἡ διάταξις αὐτοῦ, ἐπειδὴ μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν βασιλικήν. Εἰς ἀντάλλαγμα τῆς μεγάλης ἀλλοιώσεως του διεσώθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος ὡς π.χ. βύσεις καὶ σφόνδυλοι ἀρραβδῶτων κιόνων, κιονόκρανα κλπ.

Νοτίως τοῦ ἱεροῦ εὐρέθη ὀρθογώνιος βόθρος, παλαιότερον δὲ εἶχεν εὐρεθῆ ἐκεῖ πλησίον μία ἐπιγραφή ἀναφέρουσα τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρην. Τὰ εὐρήματα αὐτά, καθὼς καὶ τὸ τετράγωνον σχῆμα τοῦ ἱεροῦ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι πρόκειται περὶ Τελεστηρίου τῆς Δήμητρος τοῦ 6ου π. Χ. αἰ. Ἡ λατρεία ἄλλωστε τῆς θεᾶς αὐτῆς ἦτο πολὺ διαδεδομένη εἰς τὰς νήσους.

Ὀλίγα ἀγγεῖα τοῦ 7ου π. Χ. αἰῶνος εὐρέθησαν ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς βασιλικῆς, τεμάχια δ' ἀρχαϊκῶν γλυπτῶν π.χ. κεφα-

λῆς κούρου δεικνύουσιν ὅτι εἰς τὸ ἱερόν θὰ ὑπῆρχον πολλὰ ἀναθήματα.

Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας Α. τοῦ ἱεροῦ ἀνευρέθη κιονίσκος φέρων ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 7ου π.Χ. αἰ. εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Εἶναι ὁμως ἀμφίβολον ἂν ὁ κιονίσκος αὐτὸς προέρχεται ἐκ τοῦ ἰδίου ἱεροῦ.

26. Χίος. Κατὰ τὸ 1954 ἠρευνήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Κοντολέοντος διάφορα σημεῖα ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Χίου καθὼς καὶ τῆς ὑπαίθρου.

27. Ρόδος. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐρευνῶνται ἀνασκαφικῶς διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἰ. Κοντῆ αἱ ἀρχαῖαι ὀχυρώσεις τοῦ λιμένος τῆς πόλεως τῆς Ρόδου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου. Καὶ πέρυσι μὲν ἀπεκαλύφθη τμημα τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως τοῦ μεγάλου λιμένος μετὰ πεταλοσχήμου πύργου, κειμένου μεταξὺ τοῦ νοσοκομείου τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος, ἐφέτος δὲ συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τοῦ τείχους καὶ ἦλθεν εἰς πῶς πύλη αὐτοῦ φέρουσα εἰς τὸν λιμένα.

Ἀνασκαφαὶ ἐξετελέσθησαν ὡσαύτως καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς πόλεως, ὅπως π.χ. ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου ἀνευρέθη ὑστεροελληνιστικὸν διμερὲς ἱερόν. Ὅμοίως εἰς τὴν δυτικὴν περιοχὴν τῆς πόλεως ἀνεφάνη καὶ ἀνεσκάφη κατὰ διαστήματα μεγάλη ὀδικὴ ἀρτηρία. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν ἐγένετο καὶ ἡ τοπογραφικὴ καὶ πολιοδομικὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων λειψάνων καὶ ὁδῶν τῆς πόλεως Ρόδου.

Σημαντικὸν νέον εὑρημα ὑπῆρξεν ἡ παραπλεύρως εἰκονιζομένη ἐπιτυμβία, ἐλληνιστικῶν χρόνων, στήλη προερχομένη ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἐλληνιστικῆς νεκροπόλεως.

28. Κρήτη. Περιοχὴ Σητείας. Μία μινωικὴ ἔπαιλις παρὰ τὴν πόλιν τῆς Σητείας ἀνασκάπτεται ἀπὸ δύο ἐτῶν διὰ τοῦ ἐφόρου Κρήτης κ. Ν. Πλάτωνος.

Ἐφέτος ἀπεκαλύφθη τελείως ἡ διαρρύθμισις αὐτῆς μὲ δωματία καὶ μακροτάτας κλίμακας καθὼς καὶ ἡ μετὰ προβλή-τος πρόσοψις τῆς πρὸς τὸν ποταμόν, ὃ ὁποῖος φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο σημαντικὸς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Τὰ εὐρεθέντα ὀλίγα θραύσματα ἀγγείων βεβαιώνουν, ὅτι ἡ ἔπαυλις ἐκτίσθη περὶ τὰ τέλη τῆς μεσομινωικῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑστερομινωικῆς περιόδου.

Ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Σητείας ἀνεκαλύφθησαν τυχαίως καὶ ἠρευνήθησαν λείψανα παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς. Ἀφ' ἐτέ-ρου εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς Σητείας εὐρέθησαν ἐν ταφι-κὸν σπήλαιον μινωικῶν καὶ ἄλλο γεωμετρικῶν χρόνων, λείψανα μεσομινωικῶν οἰκοδομημάτων καθὼς καὶ ὑπαίθριον ἱερὸν ἱστο-ρικῶν ἑλληνικῶν χρόνων (βου π.Χ. αἰ.), ὡς συνάγεται ἐκ γε-νομένων πολλῶν μικρῶν εὐρημάτων.

Μεταξὺ Συκιᾶς καὶ Ἀδρομύλων Σητείας ἀνεσκάφησαν θο-λωτοὶ τάφοι γεωμετρικῶν χρόνων. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦσαν, πλὴν ἑνός, συλημένοι οἱ τάφοι οὗτοι ἀπέδωσαν ἀγγεῖα καὶ ὄπλα, ἐργαλεῖα, κοσμήματα καὶ σφραγιδολίθους ἐξαιρετικῆς τέχνης. Λείψανα τάφων μὲ κτερίσματα εὐρέθησαν εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς Σητείας, ὡς καὶ ἄγνωστος ἑλληνικὴ ἀκρόπολις μὲ τείχη καὶ πύργους.

29. Κρήτη. Κατσαμπᾶς. Τὸ ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Ἡρακλείου ὑστερομινωικὸν νεκροταφεῖον τοῦ Καιράτου, τὸ ὁποῖον ἀνασκάπτεται ἀπὸ ἐτῶν διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Σ. Ἀλε-ξίου, ἔχει παράσχει μέχρι τοῦδε πλείονα εὐρήματα. Καὶ κατὰ μὲν τὸ 1951 εὐρέθη ἐντὸς τάφου, μεταξὺ ἄλλων, εἰς σπουδαῖος ἀλαβάστρινος αἰγυπτιακὸς ἀμφορεὺς Τουθμῶσιος τοῦ Γ', πέ-ρυσσι δὲ λαμπρὰ ἀγγεῖα τοῦ λεγομένου ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰς σπουδαιότατος ἀμφορεὺς μὲ παράστα-σιν κρανῶν ἐξ ὀδόντων ἀγριοχοίρου.

Εἰς τὸν πλησίον τοῦ νεκροταφείου λόφον ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα ἐφέτος ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ὅτι ἔχομεν νεολι-

θικὸν συνοικισμόν, ὁ ὁποῖος ἐξετείνεται μέχρι καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ νεκροταφείου.

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου κτισμάτων διακρίνονται δύο κύρια ἐπιμήκη δωμάτια ἐντὸς ὀρθογωνίου περιβόλου ὡς καὶ μικρότεροι κατασκευαὶ διὰ κατοικίδια ζῶα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐκεῖ. Εὐρέθησαν ἐπίσης καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, ὡς καὶ θραύσματα νεολιθικῶν ἀγγείων.

Πρόκειται ἐπομένως περὶ σημαντικοῦ νεολιθικοῦ συνοικισμού κειμένου παρὰ τὴν παραλίαν.

30. Κρήτη. Γουλεδιανὰ Ρεθύμνης. Ἡ ἀνεξάντλητος εἰς προϊστορικὰ μνημεῖα γῆ τῆς Κρήτης ἀπέδωσε καὶ ἐφέτος πλουσίους καρπούς, οὐ μόνον τῶν προϊστορικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Οὕτω δι' ἀνασκαφῆς ἐνεργηθείσης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐφόρου κ. Ν. Πλάτωνος, ἐξ ἀφορμῆς τυχαίως εὐρεθέντων πύθων τῆς ἀνατολιζούσης γεωμετρικῆς περιόδου, ἀπεκαλύφθησαν ἐφέτος λείψανα μεγάλων ἀρχαϊκῶν οἰκιῶν (τοῦ τέλους τοῦ 7ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6ου π.Χ. αἰ.) εἰς τὴν θέσιν Ὀνυθέ, πλησίον τοῦ χωρίου Γουλεδιανῶν Ρεθύμνης. Φαίνεται ἐπομένως ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄγνωστος ἀρχαία πόλις, τὴν ὁποίαν ἐταύτισαν τινὲς πρὸς τὴν Ὀσμίδα.

Αἱ οἰκίαι ἔχουν πολλὰ καὶ εὐρύχωρα δωμάτια καὶ εἶναι αἱ μεγαλύτεραι μέχρι σήμερον γνωσταὶ εἰς Κρήτην. Ἐντὸς αὐτῶν εὐρέθησαν πολλοὶ πίθοι ἀνατολιζούσης ἐποχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τεμάχια ἐνὸς μὲ ἀνάγλυφον διακόσμησιν ἐκ γρουπῶν, σφιγγῶν, ἐλάφων καὶ λεόντων, καθὼς καὶ μερικὰ οἰκιακὰ σκεύη λεπτῆς ἐργασίας.

Πλὴν δὲ τῶν οἰκιῶν ἐμελετήθησαν καὶ ἄλλα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὡς τὸ ἀρχαϊκὸν φρούριον τῆς ἀκροπόλεως, ἀρχαία κρήνη κ.ἄ. Ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως φαίνεται ὅτι προέρχεται καὶ τὸ παραπλεύρως εἰκονιζόμενον τμήμα λαμπροῦ χαλκοῦ κράνου τοῦ 6ου π. Χ. αἰ. μετ' ἐλαφρῶς ἀναγλύπτου παραστά-

σεως ἄρματος, ἀποκειμένου σήμερον εἰς τὸ μουσεῖον Ρεθύμνης καὶ ἀποτελοῦντος ἐν τῶν καλυτέρων δειγμάτων τῆς ἑλληνικῆς τορευτικῆς.

Ἡ ζωὴ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὐρεθέντων λειψάνων μιᾶς μεγάλων διαστάσεων βασιλικῆς ἐστρωμένης μὲ ἀξιόλογα ψηφιδωτά, ἣ ὁποῖα ἀπεκαλύφθη εἰς ἄλλο σημεῖον αὐτῆς. Δυστυχῶς τῆς βασιλικῆς ταύτης ἐχάθησαν τὰ κύρια ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ὡς καὶ ὀλόκληρος ὁ γλυπτὸς διάκοσμος.

Μεταξὺ τῶν περιουλλεγόντων ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐλευθερῶν ἀρχαίων ἐνδιαφέρον εἶναι μαρμάρινον ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων σύμπλεγμα Διονύσου διατελοῦντος ἐν μέθῃ καὶ Σατύρου ὑποβαστάζοντος αὐτόν.

Ἐπικουροῦσα εἰς τὸ Κράτος, ὅπερ διαθέτει δι' ἀναστηλώσεις σχετικῶς γλίσχρα κονδύλια, ἀνέλαβεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὴν δαπάνην δραχμῶν 307.000 διὰ τὰ κάτωθι ἀναστηλωτικὰ ἔργα, γενόμενα διὰ κρατικῶν ὀργάνων εἰς τὰ ἑξῆς μέρη :

1) Ἐν Μυκῆναις, αἵτινες εἶχον ἀπὸ μακροῦ ἐγκαταλειφθῆ, εἰργάσθη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς Ἀναστηλώσεως κ. Εὐστ. Στίκα εἰς τρία σημεῖα ἦτοι: α) εἰς τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μέγαρον β) εἰς τὰ νοτίως τῆς πύλης τῶν λεινῶν τεῖχη καὶ γ) εἰς τὸν ἔξω τῶν τειχῶν πρὸ τριετίας ἀποκαλυφθέντα δεύτερον κυκλικὸν ταφικὸν περίβολον.

Καὶ εἰς μὲν τὸ μέγαρον, τοῦ ὁποίου τὸ νότιον ἥμισυ εἶχε κρημισθῆ ἐντὸς τῆς παρακειμένης χαράδρας, κατεσκευάσθη κατὰ τὸν κυκλώπειον τρόπον πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς νότον ἰσχυρὸν ἀνάλημμα, ὅπερ συνεκράτησε τὰ χῶματα τοῦ συμπληρωθέντος ὀρθογωνίου χώρου τοῦ μεγάρου. Ἐπειτα συνεπληρώθησαν ἐν μέρει καὶ ἐστερεώθησαν πάντες οἱ τοῖχοι τῆς αὐ-

λῆς καὶ τοῦ μεγάρου, οἵτινες ἠπέιλουν πτώσιν ἢ εἶχον σχεδὸν τελείως ἀποσαθρωθῆ. Ἐκαθαρίσθησαν ὡσαύτως καὶ ἐστερεώθησαν σωζόμενά τινα τμήματα τοῦ δαπέδου ἐξ ἐγγράμου κονιάματος καὶ ἀλαβάστρου καὶ συνεπληρώθησαν πύργοι τινὲς τῆς δυτικῆς προσβάσεως τοῦ μεγάρου.

Ἀπὸ τὰ πρὸς νότον τῆς πύλης τῶν λεαινῶν τείχη ἀφηρέθη ἡ μεγάλη ἐπίχωση, ἣτις τὰ ἀπέκρυπτε, προερχομένη κυρίως ἐκ τῆς ἀπορρίψεως τῶν χωμάτων, τῶν ἐσωτερικῶς τοῦ τείχους κατὰ καιροὺς γενομένων ἀνασκαφῶν. Τὸ εἰρημένον τεῖχος ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος ἄνω τῶν 100 μέτρων καὶ εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 5 μέχρι 7 μέτρων. Καὶ τμήματα μὲν αὐτοῦ, ἰδίᾳ τὰ κατώτερα εἶναι κατεσκευασμένα κατὰ τὸ κυκλώπειον σύστημα, ἄλλα δὲ πάλιν μέρη του, προερχόμενα ἐξ ἐπισκευῆς γενομένης κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους, εἶναι ἐκτισμένα κατὰ τὸν πολυγωνικὸν τρόπον. Καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι ἐκτισμένος κατὰ τὴν Β.Δ. αὐτοῦ ἀπόληξιν καὶ ὁ δεξιᾶ τῷ εἰσερχομένῳ πύργος τῆς πύλης, ὅστις πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐργασιῶν ἦτο τελείως κεκαλυμμένος ὑπὸ ἀτάκτων λίθων ἢ χωμάτων πλὴν τῆς βάσεως τοῦ Δ. ἄκρου αὐτοῦ, ἣτις, ἐκτισμένη διὰ μεγάλων ὀρθογωνίων λίθων, συνεπληρώθη κατὰ δύο ἀκόμη δόμους διὰ λίθων εὐρεθέντων ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως. Μετὰ τὰς ἐργασίας ἀναστηλώσεως ὁ περίβολος τῆς ἀκροπόλεως ἀπέκτησε κατὰ μέγα μέρος, τὸν ἀρχαῖον, ἠρωικὸν του χαρακτήρα.

Τέλος εἰς τὸν ἔξω κυκλικὸν ταφικὸν περίβολον ἐστερεώθησαν οἱ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Παπαδημητρίου ἀποκαλυφθέντες λακκοειδεῖς τάφοι, τῶν ὁποίων ἐξησφαλίσθη καὶ ἡ στεγανότης, ἐκαλύφθη δὲ διὰ δικλινούς στεγάσματος ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος, ἀποκρυβέντος διὰ χώματος, ὁ μετὰ δρόμου καὶ θαλάμου κεκαλυμμένου κατὰ τὸν τριγωνικὸν ἐκφορικὸν τρόπον σπουδαιότατος τάφος, ὃν προηγουμένως ἀνέφερα (σ. 22).

2) Ἐν τῇ Μονῇ Ὁσίου Λουκᾶ τῆς Φωκίδος ἐξετελέσθησαν ἐφέτος εἰς εὐρείαν κλίμακα ἐργασίαι ἀναστηλώσεως τοῦ καθολικοῦ καὶ στερεώσεως τῶν καταρρέοντων σπουδαιοτάτων

ψηφιδωτῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἀρχιτέκτονος Εὐστ. Στίκα τῇ συμπράξει τοῦ καθηγητοῦ Ἄ. Ὁρλάνδου καὶ τοῦ ἐφόρου Βυζ. ἀρχαιοτήτων Μ. Χατζηδάκη. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεφράχθησαν πάντα τὰ παράθυρα τῆς νοτίας, δυτικῆς καὶ βορείου πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, τὰ ὅποια εἶχον φραχθῆ διὰ πλινθοδομῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ὅποτε τὸ καθολικὸν ἐχρησίμευσεν ὡς ἀμυντήριον. Τὰ ἀνοιχθέντα παράθυρα συνεπληρώθησαν συμφώνως πρὸς σωζόμενα μικρὰ τμήματα τινῶν ἐξ αὐτῶν, κάτω μὲν διὰ μαρμαρίνων ἀναγλύπτων θωρακίων ἄνω δὲ διὰ κιονίσκων καὶ διατρήτων, κατακόσμων βυζαντινῶν φεγγιτῶν ἐκ λευκοῦ σιμέντου σχεδιασθέντων συμφώνως πρὸς τὰ ἀρχαῖα πρότυπα. Διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν νέων ὑαλοστασίων τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καθολικοῦ κατέστη πολὺ φωτεινότερον, δύναται δὲ τις πλέον νὰ διακρίνη ἀκόπως τὰς κοσμοῦσας τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους τοῦ ἐσωτερικοῦ σπουδαιοτάτας ψηφιδωτᾶς παραστάσεις.

Πλὴν δὲ τῆς πρὸς τὰ παράθυρα φροντίδος ἢ προσοχῆ τῆς Ἐταιρείας ἐστράφη καὶ περὶ τὴν στερεώσιν τῶν ψηφιδωτῶν, ἰδίᾳ τῶν τοῦ νάρθηκος, ἅτινα εἶχον ἀπὸ μακροῦ ἀποκολληθῆ καὶ ἐν μέρει κατέρρεον. Οὕτω δι' εἰδικοῦ συνεργείου ἐστερεώθη κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ὑπὲρ τὴν βασιλειον πύλην ψηφιδωτῆ προτομῆ τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα τὰ κατὰ τὴν ἄντυγα τῶν τόξων κοσμήματα καὶ παραστάσεις καὶ τέλος ἡ κατὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον σύνθεσις τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης, ἣτις παρουσίαζε, μέγα διαγώνιον ρῆγμα, ὅπερ φραχθὲν συνεπληρώθη τελείως.

3) Ἐν Βραυρωῶνι παρὰ τὸ Μαρκόπουλον τῆς Ἀττικῆς ἀνελήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας στερεωτικαὶ ἐργασίαι εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν βασιλικὴν τοῦ 6ου μ.Χ. αἰ. διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Στίκα, ὅστις πρὸ τριετίας καὶ τὴν ἀπεκάλυψε. Τῆς βασιλικῆς ταύτης ἀνεστηλώθησαν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις δύο μαρμαρίνοι κίονες τοῦ βορείου στυλοβάτου ἦτοι αἱ βάσεις, οἱ κορμοὶ καὶ τὰ μετ' ἐπιθήματος ἰωνικὰ κιονόκρανα. Ἀνεστηλώθησαν

περαιτέρω οἱ πέντε ἐκ τῶν ἕξ μικρῶν κίωνων τοῦ ἔξωνάρθηκος, τῶν ὁποίων αἱ μὲν βάσεις εὐρέθησαν εἰς τὴν παλαιάν των θέσιν, οἱ δὲ κορμοὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων κατακεκλιμένοι ἕκαστος πρὸ τῆς οἰκείας βάσεως. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἔτυχον καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ τε κυρίως ναοῦ καὶ τοῦ πρὸς νότον προσηρημένου βαπτιστηρίου, οἵτινες ἐσώζοντο ἢ συνεπληρώθησαν εἰς ὕψος φθάνον ἑνιαχοῦ τὰ 3 μ. Οὕτω διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν τοίχων ἀνεδείχθη ἀνάγλυφος ὁ χώρος τῆς βασιλικῆς, ἣτις δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἀριώτερον μέχρι σήμερον σωζομένην ἐκ τῶν ἀνασκαφειῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

4) Ἐν Μυστρᾷ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία καὶ ἐφέτος διὰ τοῦ καθηγητοῦ Ἀ. Ὁρλάνδου τὴν ἀναστήλωσιν τῶν μνημείων τῆς σημαντικωτάτης νεκρᾶς πόλεως τῶν Καντακουζηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Οὕτω κατὰ τὸ 1954 συνετελέσθη ἡ ἀναστήλωσις τοῦ ἐν Κάτω Χώρα ἠρειπωμένου ναῖσκου τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, κειμένου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἀπὸ τῆς Μαρμάρας πρὸς τὴν Περίβλεπτον. Τοῦ μονοκλίτου τούτου ναῖσκου ἀποκατεστάθη ἡ καλύπτουσα αὐτὸν κυλινδρική μετὰ σφενδονίων (arcs doubleaux) καμάρα, ἣτις ἐφωτιζέτο μόνον διὰ δύο ὑψηλὰ κειμένων καὶ διεισδύοντων εἰς τὸν κύλινδρον τῆς καμάρας τοξωτῶν παραθύρων. Ἀνεστηλώθησαν ὡσαύτως καὶ οἱ θόλοι τοῦ κομποῦ νοτίου παρανάρθηκος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο καὶ ἡ εἴσοδος, ἠνοίχθη δὲ καὶ τὸ δίλοβον πρὸς νότον καὶ τὸ μονόλοβον πρὸς ἀνατολὰς παράθυρον αὐτοῦ.

Πλὴν δὲ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἤρξατο καὶ ἡ ἀναστήλωσις τοῦ ἐπὶ τοῦ δρόμου, ὅστις ἄγει ἀπὸ τῆς Μαρμάρας εἰς τὴν Μητρόπολιν, εὐρισκομένου, μονοκλίτου ὡσαύτως, ναῖσκου τοῦ Ἀγ. Χριστοφόρου, περιέχοντος ἐνδιαφερούσας τοιχογραφίας τοῦ 14ου αἰῶνος, αἵτινες ἐκινδύνουν νὰ καταστραφῶσιν ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων.

5) Ἔργασίαι συντηρήσεως καὶ στερεώσεως ἐγένοντο ὡσαύτως καὶ εἷς τινὰ τῶν βυζαντινῶν μνημείων τοῦ νομοῦ Ἄρ-

της διὰ τοῦ ἐκτάκτου ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ἡλία Χουλιάρα, κατόπιν ὁδηγιῶν τοῦ καθηγητοῦ Ἄ. Ὁρλάνδου. Οὕτω εἰς τὸν ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ἄρτης βυζαντινὸν ναὸν τῆς Παρηγορητίσσης ἔγιναν στερεωτικαὶ ἐργασίαι εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς τρουλλίσκους τῆς στέγης, ὡς καὶ εἰς τὰ τόξα τῶν παραθύρων, τὸν νάρθηκα καὶ τὸ Β. παρεκκλήσιον. Ἐφράχθη ὡσαύτως δι' ὑαλίνης ὀροφῆς καὶ ὁ κάτωθεν τοῦ κιονοστηρίκτου τρουλλίσκου τῆς προσόψεως χῶρος, οὕτω δὲ παρημποδίσθη ἡ εἴσοδος τῶν ὀμβρίων ὑδάτων εἰς τὸ ὑπερφῶν τοῦ νάρθηκος, ἣτις τοσοῦτον εἶχε μέχρι τοῦδε βλάψει τὸ σεβάσιμον μνημεῖον. Ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως Ἄρτης ἐγένοντο εἰς τὸν βυζαντινὸν ναὸν τῆς Παναγίας Βελλᾶς (65 χιλμ. ἀπὸ τῆς Ἄρτης) ἐργασίαι καθαρισμοῦ καὶ ἀνασυνθέσεως κατεστραμμένων τμημάτων τοῦ ναοῦ, καθὼς καὶ ἀνακεραμώσεως τῆς στέγης.

Ἐπίσης ἐκαθαρίσθησαν καὶ συνετηρήθησαν αἱ ἀγιογραφίαι τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου τοῦ Κατσούρη, κειμένου πρὸς νότον τῆς πόλεως Ἄρτης, πέραν τῆς ἱστορικῆς γεφύρας.

6) Ἐν Κρήτῃ ἐκτελοῦνται ἀπὸ διετίας διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ν. Πλάτωνος, δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας, στερεωτικαὶ καὶ ἀναστηλωτικαὶ ἐργασίαι εἰς τὰ τρία μινωικὰ οἰκήματα τῆς Τυλίσου. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀποκατεστάθη ἐφέτος σημαντικὸν τμῆμα τῶν οἰκιῶν Α, Β καὶ Γ, τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν. Εἰς τὴν οἰκίαν Α συνεπληρώθη ἡ κλιμαξ ἐπικοινωνίας τῶν ἀποθηκῶν μετὰ τὴν Δ. πτέρυγα καὶ ὠλοκληρώθη τὸ δάπεδον τῆς εἰσόδου. Εἰς τὴν οἰκίαν Β ἀποκατεστάθη τὸ διαχώρισμα τοῦ κυρίως μεγάρου. Τέλος εἰς τὴν οἰκίαν Γ ἀποκατεστάθη ἡ ὁδὸς προσπελάσεως, τὸ δωμάτιον τῆς ἱερᾶς κρύπτῃς καὶ τὸ πρόσθετον ἐξωτερικὸν δωμάτιον, ἔνθα συνεπληρώθη τὸ πολύθυρον μέγαρον, τὸ συναφὲς πρὸς αὐτὸ λουτρὸν καὶ τὸ τριπλοῦν παράθυρον τοῦ γειτονικοῦ δωματίου. Ἐστερεώθησαν ἐπίσης τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιχρισμάτων τῶν τοίχων καὶ ὑπεστηρίχθη τὸ μέγα, μεταγενέστερον κατώφλιον.

Κατὰ τὰς γενομένας εἰς τὰ ἔξωθεν τῶν οἰκιῶν πλακόστρωτα ἐργασίας ἀπεκαλύφθησαν καὶ νέοι ἐκτεταμένοι πλακόστρωτοι χώροι, ἐκτεινόμενοι δυτικῶς καὶ βορείως τῆς πλατείας τοῦ βωμοῦ, καθὼς καὶ μικρὰ στοὰ παρὰ τὴν αὐτὴν πλατεῖαν.

Αἱ ἐργασίαι αὐταὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος τῆς Τυλίσου νέαν αἴγλην καὶ ἀκριβεστέραν ὄψιν.

7) Τέλος προφυλακτικὸν στέγασμα κατεσκευάσθη καὶ ὑπεράνω τοῦ ἄρτι ἀποκαλυφθέντος τάφου τῶν Λευκαδίων Ναούσης πρόκειται δ' ἐφέτος νὰ ἐπιληφθῇ ἡ Ἑταιρεία δι' εἰδικοῦ συντηρητοῦ καὶ τῆς στερεώσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἀποκαλυφθεισῶν τοιχογραφιῶν καὶ πλαστικῶν διακοσμήσεων, περὶ τῶν ὁποίων εἴπομεν ἄνωτέρω (σ. 16-17).

Ζωηρῶς ἐνδιαφερομένη διὰ τε τὴν ἀρτίαν κτηριακὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων καὶ διὰ τὴν εὐπρεπῆ καὶ συγχρονισμένην ἀνίδρυσιν καὶ παρουσίαν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀρχαίων ἤλθεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ εἰς τὸ πεδῖον τοῦτο ἀρωγὸς πρὸς τὸ Κράτος δαπανήσασα κατὰ τὸ 1954 τὰ κάτωθι ποσά:

1) Δρχ. 250.000 διὰ τὴν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος (beton armé) ἀνακατασκευὴν ὀλοκλήρου τῆς σαπίσης ξυλίνης στέγης τοῦ μουσείου Σπάρτης, γενομένην ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ Λακωνίας καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Χρ. Χρήστου.

2) Δρχ. 50.000 διὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῶν ἀρχαίων τοῦ μουσείου Ἀκροπόλεως, γενομένην ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀκροπόλεως κ. Ἰ. Μηλιάδη.

3) Δρχ. 30.000 διὰ τὴν ἐπὶ τῶν βάθρων τῶν ἀνατοποθετήσιν τῶν ἀρχαίων τοῦ μουσείου τῆς Κῶ καὶ τὴν συγκόλλησιν τῶν ἐν αὐτῷ ἀγγείων, ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Δωδεκανήσου κ. Ἰ. Κοντῆ.

4) Δρχ. 30.000 δι' ἐργασίας ἐσωτερικῆς διαρρυθμίσεως

τοῦ ὡς μουσείου Ἐργασίας χρησιμοποιουμένου ναοῦ τῆς Παρηγορητίσσης, ἐκτελεσθείσας κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄ. Ὁρλάνδου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐκτάκτου ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Ἰλία Χουλιάρου.

5) Δρχ. 6.445 δι' ἐργασίας τοῦ μουσείου Ν. Ἀγχιάλου (Χριστ. Θηβῶν) γενομένης κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου.

6) Δρχ. 10.000 διὰ τὴν κατασκευὴν νέων ξυλίνων προθηκῶν πρὸς ἔκθεσιν τῶν προϊστορικῶν ἀντικειμένων τῆς ἀνασκαφῆς Διμηνίου καὶ Σέσκλου τοῦ Ἐθν. Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ κ. Χρ. Καρούζου.

7) Δρχ. 3.000 διὰ τὴν ἐπανεκθεσιν τῶν ἀρχαίων τοῦ Μουσείου Χαλκίδος, γενομένην ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐφόρου Δ^{ος} Ἰωάννας Κωνσταντίνου.

8) Δρχ. 100.000 διὰ τὴν εἰς ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον μετατροπὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Δήμου Ἐργουσιῶν δωρηθείσης εἰς τὸ Δημόσιον οἰκίας Καλλέργη, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐφόρου κ. Παπαδημητρίου καὶ τὴν τεχνικὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Σ. Στίκα.

9) Δρχ. 10.000 διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀρχαίων τοῦ Μουσείου Ἐλευσίνος ὑπὸ τῶν κυριῶν Μυλωνᾶ καὶ Παπαδημητρίου.

10) Δρχ. 30.000 δι' ἐνίσχυσιν τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης Μουσείου Ἱστορικῶν Μελετῶν.

Τέλος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ὀρωμένη ἀπὸ ζωηροῦ αἰσθήματος συμπαθείας καὶ συμπαραστάσεως πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν σεισμῶν πληγέντας ἀδελφοὺς Ἑπτανησίους, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν δαπάνην τῆς ἐν καιρῷ ἀνοικοδομήσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν Μουσείων Ζακύνθου, Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης, ἀνεκοίνωσε δ' ἐπίσημως τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Ἄφ' ἑτέρου ἵνα μὴ μείνωσιν ἀφύλακτοι καὶ ἄρα ἔρμαιο εἰς βανδαλισμοὺς καὶ κλοπὰς 23 ἀρχαιολογικοὶ χώροι (Ἀκροπό-

λεως, Ἀμφιαρείου, Ἀφαίας, Βασιλικοῦ, Μεσσήνης, Δελφῶν, Δήλου, Ἐλευσίνας, Ζακύνθου, Ἡραίου Ἴαργου, Ἡρακλείου Κρήτης, Θέρμου, Θυρρείου, Καισαριανῆς, Κασσώπης, Κεραμεικοῦ, Μαλλίων, Ὀλυμπίας, Σουνίου, Φαρῶν, Χαιρωνείας, Χίου καὶ Χλουμουτίου), τῶν ὁποίων οἱ φύλακες, καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, ἀπελύθησαν καὶ ἔπρεπε ν' ἀποχωρήσωσιν, ἀνέλαβεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὴν ἐπὶ τρίμηνον μισθοδοσίαν τῶν ἐξερχομένων φυλάκων μέχρι διορισμοῦ τῶν νέων, ἐδαπάνησε δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δρχ. 60.000.

Κατέβαλεν ὡσαύτως ἡ Ἑταιρεία δι' ἀπαλλοτριώσεις ἀρχαιολογικῶν χώρων ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου δρχ. 193.800. Ὁμοίως διὰ περισυλλογὴν ἀρχαίων εἰς τὴν συλλογὴν τῆς κωμοπόλεως Μαρκοπούλου δρχ. 3.000 καὶ ἐκ διαφόρων ἀνασκαφῶν δρχ. 10.500 καὶ τέλος διὰ τοπογράφειν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου Ρόδου δρχ. 10.000.

Παραλλήλως πρὸς τὰ πρακτικὰ ἐπιστημονικὰ κατήκοντα αὐτῆς ἦτοι τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς φροντίδος περὶ τὴν ἀναστήλωσιν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν μνημείων καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων ἐπεμελήθη ἡ Ἀρχ. Ἑταιρεία καὶ τῶν μορφωτικῶν, πνευματικῶν σκοπῶν αὐτῆς, ἦτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῆς προελθόντων εὑρημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐκδόσεως γενικωτέρων ἐπιστημονικῶν ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων, μεγάλως συμβαλλόντων εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Οὕτως ἐξέδωκεν ἡ Ἑταιρεία κατὰ τὸ 1954 τὰ ἐξῆς ἐπιστημονικὰ ἔργα: α) τὸν ἐξ 700 περίπου σελίδων σχήματος 8ου τόμον τῶν Πρακτικῶν τοῦ ἔτους 1952, περιέχοντα τὰς λεπτομερεῖς ἐκθέσεις τῶν ἐκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἀνασκαψάντων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων β καὶ γ) δύο τόμους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἦτοι τὸν τοῦ ἔτους 1952 ἐκ σελίδων 240 σχήματος 4ου καὶ τὸν τοῦ 1953 - 54, Α' Μέρους ἐκ σελίδων 317 ὁμοίως 4ου σχήματος. Ὁ

δεύτερος οὗτος τόμος ἀφιερώθη εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου τέως Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας καθηγητοῦ Γεωργίου Π. Οἰκονόμου († 1951). Ἀμφότεροι οἱ τόμοι περιέχουσιν ἀξιολόγους ἐπιστημονικὰς πραγματείας περὶ παντοίων ἀρχαιολογικῶν θεμάτων συνταχθείσας τὰς μὲν τοῦ πρώτου ὑπὸ Ἑλλήνων τὰς δὲ τοῦ δευτέρου ὑπὸ Ἑλλήνων τε καὶ ξένων ἀρχαιολόγων, προθύμως σπευσάντων νὰ ἀποτίσωσι φόρον τιμῆς καὶ εὐλαβείας εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιφανοῦς ἐπιστήμονος Γ. Οἰκονόμου. Ἐξεδόθη τέλος δ) ὁ Β' τόμος τοῦ περὶ τῆς Ξυλοστέγου παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τῆς Μεσογειακῆς λεκάνης συγγράμματος τοῦ καθηγητοῦ Ἀ. Ὀρλάνδου, ἐκ σελίδων 368 σχήματος 4ου.

Ἡ δαπάνη διὰ τὰ ἀνωτέρω 4 ὀγκώδη δημοσιεύματα ἀνῆλθεν εἰς δραχμὰς περίπου 450.000. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω μεγάλων δημοσιευμάτων ἡ Ἑταιρεία ἐξέδωκε καὶ μικρὸν τεῦχος ἐξ 72 σελίδων περιέχον εἰκονογραφημένην τὴν περὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἀναστηλώσεων τοῦ 1954 ἀνακοίνωσιν τοῦ Γραμματέως. Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐχορηγήθη δωρεὰν εἰς τοὺς ἐταίρους καὶ ξένους ἀρχαιολόγους ὡς καὶ εἰς πάντα φιλάρχαιον ἐπιθυμοῦντα νὰ τὸ ἀποκτήσῃ.

Πλὴν δὲ τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ διέθεσεν ἡ Ἑταιρεία καὶ δραχ. 12.000 δι' ἐκπαιδευτικὰ ταξίδια τῶν ἐφόρων καὶ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων καὶ δραχ. 14.850 δι' ἀντιπροσώπευσιν αὐτῆς εἰς ἀρχαιολογικὰ συνέδρια, ἐτέρας δὲ δραχ. 34.000 πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς δι' ἀγορᾶς 168 τόμων ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης δράσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1954 δύναται τις νὰ συμπεράνῃ μετὰ πόσης πίστεως πρὸς τὴν μεγάλην ἡμῶν παράδοσιν εἰργάσθη ἡ Ἑταιρεία καὶ μετὰ πόσου ζήλου ἔπραξε τὸ καθήκον της ἀπέναντι τῶν μνημείων τῆς πατρίου ἡμῶν ἱστορίας. Καταφαίνεται δ' ἐπίσης καὶ πόσον ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἶναι ὑπόθεσις καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἕθνους, πρὸς δόξαν τοῦ ὁποίου

κατατείνουνσι πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτῆς. Ὑπάρχουσι βεβαίως καί τινες οἱ ὅποιοι ὀρμώμενοι ἀπὸ καθαρῶς ὑλιστικῶν ἰδεῶν, θεωροῦσιν ὡς εἰδός τι πολυτελείας ἀμφιβόλου χρησιμότητος τὴν περὶ τὴν πάτριον ἱστορίαν καὶ τέχνην ἐνασχόλησιν, ἣτις κατ' αὐτοὺς δύναται νὰ ὑποχωρήσῃ ἔναντι πρακτικωτέρων ἔργων. Ἄλλ' οἱ ταῦτα πρεσβεύοντες ὄχι μόνον παραγνωρίζουσι τὴν μορφωτικὴν ἀξίαν τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν — μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἀρχαιολογία — ἀλλ' ἀγνοοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν πρακτικὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ ἀρχαιολογία εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας μας. Ἐὰν θέλωμεν πράγματι ν' ἀποβῆ ἡ Ἑλλὰς εἰς τῶν σπουδαιότερων περιηγητικῶν τόπων πρέπει ὅλην τὴν προσπάθειαν ἡμῶν νὰ στηρίξωμεν ἐπὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ τῆς μνημειακῆς ἐν γένει ἀξιοποιήσεως. Διὰ ταῦτα ἢ περὶ τὰ μνημεῖα τοῦ παρελθόντος ἐνασχόλησις δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἀργοσχόλου τινὸς περιεργείας, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζεται ὑπὸ τὸ διπλοῦν πρῖσμα, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς τοῦ πνευματικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας, τὸν ὅποιον κερδίζομεν ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἐρεύνης τῶν ἀρχαίων, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ πρακτικῶς ὠφελίμου σκοποῦ τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῶν ἀθανάτων μνημείων τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος. Καὶ εἰς τὸν διττὸν τοῦτον σκοπὸν ἀποβλέπουσιν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ Κράτος καὶ αἱ προσπάθειαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

ΑΝΑΣΤ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ